

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 1 DECEMBER 1948

No. 1647

COMMISSIE VAN REDACTIE:*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;**F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.***COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:***J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;**F. Versichelen.**Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.***INHOUD:** Blz.

De artikelen van deze week	943
Sommaire, summaries	944
Kunnen Nederlandse werven concurreren met het buitenland? door Prof. Ir J. W. Bonebakker	945
Industrialisatie, arbeidsproductiviteit en sociale verhoudingen in het bedrijfsleven door H. L. Zeelenberg	946
Het Marshall-plan en petroleum door F. S. Noordhoff	949
Aantekeningen:	
De bedrijfsorganisaties en de ondernemingsraden in België en in Nederland door E. C. Wassenaar	951
Het rijsttekort	954
Internationale notities:	
Groot-Brittannië na afloop van de Marshall-hulp	954
De betekenis van agrarische statistieken voor de voedselvoorziening	955
Finland's economisch herstel	956
Geld- en kapitaalmarkt	956
Statistieken:	
Bankstaten	957
Verkeer en vervoer in Nederland	958
Emissies in 1948	959
In- en uitvoer van Nederland	959
In- en uitvoer van België	959
Indexcijfers van lonen volgens regelingen in Nederland	959

DEZER DAGEN

brengt men elkander op de hoogte. Zo ontving de minister van Economische Zaken in ruime mate, naar aantal sprekers gemeten, de opinie van de Tweede Kamer over het economisch beleid. Zo ontwaarde de minister van

Verkeer ten duidelijkste, dat het ontwerp tot naasting van het bedrijf der radiodistributiecentrales door de meerderheid der leden niet hoog werd aangeslagen. Bij de dupliek trok de minister zich en het wetsontwerp terug, wellicht gedachtig aan Salomo's oordeel over degeen; die, eens anders zaak verdedigend, in de hand klapt en zich borg stelt.

Dit alles was nog waarneembaar. Veel belangwekkender echter is het gebeuren in Indonesië, waar de wederzijdse woordvoerders elkaar formeel nogmaals en herhaaldelijk over de verschillende standpunten hebben kunnen verwittigen. Men kan er nog geen hoogte van krijgen, of de kans op welslagen hierdoor is gestegen. Wel is duidelijk, dat de papieren van de Commissie voor Goede Diensten, in het bijzonder het aandeel van het zgn. „working paper” van de heer Cochran, weer oplopen.

Kan dit gunstig zijn, bepaald ongunstig is de wijze, waarop de temperatuur in de Berlijnse kwestie weer omhoog gaat. De militaire gezaghebber van de Oostelijke zone heeft de bevelhebbers der andere zones gewaarschuwd, dat het houden van verkiezingen in West-Berlijn tot actie zou kunnen leiden. Zozeer zijn we reeds gewend geraakt aan verwaterd woordgebruik, dat dit door Faust als kern gekozen begrip — im Anfang war die That — thans als schrikjager moet dienen. Het Westers antwoord berust tot nog toe op Carlyle: „in deze dagen van luid gepraat, eer ik het zwijgen des te meer”.

Zwijgen althans naar deze zijde; aan gene zijde van de Oceaan wordt des te drukker gesproken. De vijf van Brussel hebben hun voorbereidende plannen tot vorming van een Atlantisch pact in de Verenigde Staten en Canada voorgelegd. Canada heeft zich geuit op een wijze, die aan Homerus herinnert: „Zo dan tot elkaar overbuigend, sprak allicht iemand tot zijn buurman: voorwaar, dit is een goed woord....”.

Met hoeveel resoluties men elkaar ook in de politieke commissie heeft bezig gehouden, het goede woord over de Palestijnse kwestie is nog niet gesproken. Israël heeft toelating verzocht tot de Verenigde Naties: de Arabieren hebben gewaarschuwd, hoe kan het anders, dat dit tot actie zou leiden. Groot-Brittannië heeft medegedeeld, niet meer te staan op onvoorwaardelijke handhaving van het verdeelingsplan van Bernadotte. Voorlopig hebben de Verenigde Naties geen reden om zich op de behandelingswijze van het Palestijnse probleem te verheffen.

Zoals er evenmin reden bestaat, na het ontijdig bekend worden van de lange termijnplannen van de zestien tot het Europese hulpprogramm toegetreden landen, om het daarin bereikte als synthese in de hoogte te steken. Hoezeer men ook terecht tegen de voortijdige publicisten het „Quos ego” kan doen horen, het probleem dat ieder omhoog wil komen op eens anders schouders, wordt er niet minder om.

Zo klinken, bij bedekte einder, overal de signalen; de brulboei werkt constant.

„Eppur si muove!”

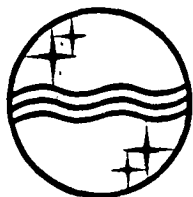
(Galileo Galilei 1564-1642)

DRIE woorden die Galilei waarschijnlijk nooit heeft gezegd - maar er zouden geen betere te vinden zijn om de geestkracht te schetsen van deze dynamische voorloper en vernieuwer : wetenschappelijk apostel bij wie de vonk der innerlijke overtuiging tot een vlam van bezieling kon uitslaan.

Het is deze elementaire vonk, die het wezen der dingen verlicht en het goede in de wereld tot stand brengt. Vonk niet door Philips gefabriceerd, maar wel bij Philips te vinden : in het brein en de harten van duizenden toegewijde werkers te Eindhoven en in Honkong, in Scandinavië, Spanje of Peru, onder de zon van Egypte of in de frisse zeebries op IJsland - de vonk van een dienende werkdrijf die het pad der Vooruitgang aangeeft voor alle volken der aarde.

Publicatie: Philips - Eindhoven

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Prof. Ir J. W. Bonebakker, *Kunnen Nederlandse werven concurreren met het buitenland?*

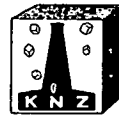
Vóór 1940 kon Nederland bij de inkoop van scheepsbouwmaterialen profiteren van internationale concurrentie, zowel wat prijzen als levertijden betreft; voorts hield in tijden van redelijke bedrijfsdruk het niveau van lonen en bedrijfskosten de bouwvoorwaarden hier te lande op een concurrerend peil. Thans zijn, om te beginnen wat scheepsbouwstaal betreft, de rollen omgekeerd: de prijs ligt hier te lande rond 60 pCt hoger dan in Groot-Brittannië; de Hoogovens trachten concurrentie uit te schakelen, terwijl de prijzen zijn opgetrokken tot het niveau, dat nog juist door de Prijsbeheersing wordt toegelaten. Bij het verkrijgen van plaat en profiel heeft de scheepsbouw te kampen met onregelmatige en vertraagde aflevering. Voorts toont onze werfuitrusting een achterstand in modernisering, terwijl het verlies aan efficiency, als gevolg van de oorlog, nog niet is ingehaald.

H. L. Zeelenberg, *Industrialisatie, arbeidsproductiviteit en sociale verhoudingen in het bedrijfsleven.*

De welvaart van Nederland is in toenemende mate afhankelijk van industrialisatie. Het is opvallend, dat de meeste beschouwingen over dit vraagstuk een technisch of economisch karakter dragen; de menselijke productiefactor verschijnt zelden op het toneel. Verbetering van onze positie in de wedloop der industriële landen zal vooral ook moeten worden gezocht in een zorgvuldige ontwikkeling en beheer van de menselijke productiefactor. Ondanks incidentele belangstelling is dit in Nederland braakliggend terrein. Wij zullen op dit gebied moeten komen tot wetenschappelijke research en tot een nauwe samenwerking tussen wetenschap en bedrijfsleven. De sociale research zou kunnen worden gebundeld in een „Centraal Instituut voor Toegepaste Arbeidswetenschappen”.

F. S. Noordhoff, *Het Marshall-plan en petroleum.*

De twee Parijse rapporten inzake de behoeften van West-Europa, welke het eerste antwoord waren op Minister Marshall's bekende redevoering, schenken ook aan de petroleumvoorziening de nodige aandacht. Verwacht wordt, dat de Europese productie niet in snel tempo zal toenemen, het verbruik daarentegen wel. Dit betekent een toenemende invoerbehoefte. In dit verband is van groot belang, dat de Verenigde Staten van exporterend importerend zijn geworden. Europa is daarom voor zijn petroleumvoorziening in toenemende mate aangewezen op het Nabije Oosten.

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van.
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
.chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

ROTTERDAMSCH
BANK

SPECIALE
AFDEELINGEN
VOOR
PARTICULIEREN

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

Verliesposten Voorkomend System

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstekende credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

VERHUUR VAN SAFELOKETTEN

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

SOMMAIRE.

Prof. Ir J. W. Bonebakker, *Les possibilités de concurrence de l'industrie néerlandaise de la construction navale.*

La construction navale néerlandaise rencontre actuellement, beaucoup de difficultés. Les matières premières sont chères, tandis que les fournitures ne s'effectuent qu'irrégulièrement et avec du retard. L'outillage des chantiers ne répond plus aux exigences modernes, d'autre part la régression du rendement, due à la guerre, n'est pas encore rattrapée.

H. L. Zeelenberg, *L'industrialisation, la productivité du travail et les rapports sociaux dans la vie économique.*

Si les Pays-Bas désirent s'industrialiser, ils seront bien obligés de s'occuper activement du développement et de l'administration du facteur humain dans la production. Une collaboration étroite entre la science et la vie économique est nécessaire pour arriver à la „research” sociale. Dans cet ordre d'idées, la fondation d'un „Centraal Instituut voor Toegepaste Arbeidswetenschappen” paraît recommandable.

F. S. Noordhoff, *Le plan Marshall et le pétrole.*

En matière de pétrole, les Etats-Unis sont devenus, actuellement, importateurs au lieu d'exportateurs. D'autre part, les besoins de l'Europe occidentale augmenteront régulièrement pendant les années à venir. C'est pourquoi l'approvisionnement en pétrole du Proche Orient sera de plus en plus nécessaire.

SUMMARIES.

Prof. Dr J. W. Bonebakker, *The competitive capacity of shipbuilding in the Netherlands.*

At present shipbuilding in the Netherlands faces many difficulties. Raw materials are very expensive, delivery being irregular and slow. Shipbuilding yards are insufficiently modernized. Losses in efficiency, caused by the war, have not yet been made up for.

H. L. Zeelenberg, *Industrialization, labour productivity and social relations in business.*

It is very important for Holland's industrialization that the human factor in industry is dealt with carefully. Science and business have to co-operate in building up social research. Establishing a „Central Institute for Applied Labour Sciences” would be very useful.

F. S. Noordhoff, *Marshall Plan and petroleum.*

With regard to petroleum the United States are now an importing instead of an exporting country. Therefore, Western Europe is more than ever thrown on the resources of the Near East.

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

Verwachtingen omtrent de ontwikkeling van de conjunctuur in de Verenigde Staten

Zie hiervoor het binnenkort verschijnende nummer van het -

**Economisch-
Statistisch
Kwartaalbericht**

Research uitgave van
het Nederlandsch Economisch Instituut

Jaarabonnementen f 6,50
voor abonné's E.-S.B. f 5,—

Telefoon 38040, Rotterdam - Giro no. 8408

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hen-
nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Th. Ligthart,
Prof. J. Tinbergen, Prof. H. M. H. A. van der
Valk, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. Mr.
F. de Vries.

Abonnementenprijs f 22.50; fr. p. post f 23.30;
voor studenten f 19.—; franco per post f 19.80.

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

KUNNEN NEDERLANDSE WERVEN CONCURREEREN MET HET BUITENLAND?

De positie van de Nederlandse scheepsbouwrijverheid tussen haar buitenlandse mededingers wordt bepaald door verschillende factoren, sommige voor de hand liggend, andere minder in het oog springend.

Vóór 1940 wás de situatie duidelijk bepaald, althans wat de bouw van zeegaande koopvaardij schepen betreft. Nederland was een koopkrachtig land, gelegen in het centrum van het industrieel hoogontwikkelde West-Europa. Wij kochten onze grondstoffen, halfabrikaten en afgewerkte producten dáár, waar zij — rekening houdend met de kwaliteit — het goedkoopste te verkrijgen waren. De scheepsbouw betrok zijn belangrijkste grondstof: gewalst plaat- en profielstaal, voornamelijk uit Duitsland en België, maar ook uit Groot-Brittannië of Polen. Lieren, ankermachines en stuurgerei waren meestal van Engels, Duits of Deens fabrikaat, hoewel deze dekwerktuigen óók in ons land konden worden vervaardigd. Electriche installateurs verwerkten veel buitenlands materiaal. Op het gehele terrein van de inkoop konden wij profiteren van internationale concurrentie, zowel wat prijzen als levertijden betreft.

Zien wij naar de beide andere kostenelementen: de directe arbeidslonen en de indirecte kosten, dan kan worden geconstateerd, dat in tijden van redelijke bedrijfsdrukke — bijvoorbeeld van medio 1937 tot medio 1939 — het niveau van lonen en bedrijfskosten de bouwvoorwaarden hier te lande op een concurrerend peil hield. Dat in de genoemde jaren 11 schepen met een gezamenlijke inhoud van 86.000 R.T. bruto voor Nederlandse rekening in Duitsland en Denemarken werden besteld doet hieraan niets af; het waren gelegenheidscontracten, die bovendien in de hand werden gewerkt door het feit, dat de Nederlandse werven voor de bouw van deze scheepsruimte veel langere levertijden moesten vragen.

Technisch waren en zijn de producten van onze scheepsbouwrijverheid alléén beperkt door de grootte der bouwhellingen, *niet* door de kwaliteit van het werk (wat de Engelsen „workmanship” noemen) of door het scheepstype. Men denke aan de kwaliteitstonnage, die hier aan tankschepen voor de Koninklijke Shell, aan tropenschepen voor de Koninklijke Paketvaart Maatschappij werd gebouwd, en aan bijzondere scheepstypen, zoals de „Nieuw-Amsterdam”, de „Oranje”, de „Willem Ruys”, de kanaalboten voor de S.M. „Zeeland” en onze onderzeeboten.

Hoe ziet dit alles er thans uit?

Beginnen wij met de directe materialen, en daarvan de belangrijkste: het scheepsbouwstaal.

Vóór de grote depressie betaalden wij voor het plaat en profiel, dat het buitenland ons hier leverde, *minder* dan de afnemers in het land van herkomst. Thans zijn de rollen omgekeerd; de prijs ligt hier te lande rond 60 pCt hoger dan in Groot-Brittannië. Vroeger konden de werven hun staalafval verkopen wanneer de schrotmarkt in hun voordeel was. Tegenwoordig zijn zij verplicht hun schrot aan de Nederlandse schrothandel te leveren, tegen een prijs, die belangrijk onder de internationale ligt.

Ten dele vóór, en verder kort na de bevrijding werden door onze Regering in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten contracten afgesloten voor de levering van scheepsbouwstaal. Daarna werd het steeds moeilijker om bestellingen geplaatst te krijgen. De aflevering ondervond meer en meer vertraging, gedane toezeggingen werden niet nagekomen. Als oorzaken worden genoemd: de eigen behoeften der producerende landen, die voorgaan; verder de stakingen, het overbelaste transportwezen, de lage productie der kolennijnen. Hoe dit zij, — wij zijn het kind van de rekening.

Maar, zal men zeggen, de Hoogovens, onze Hoogovens in IJmuiden? Zijn die dan niet onze reddende engel?

Onze Hoogovens leveren scheepsbouwstaal, in kleine hoeveelheden, tegen hoge prijzen weliswaar, doch op korte termijn. Daarvoor kunnen wij niet dankbaar genoeg zijn. Dit is een welkome steun voor onze scheepsreparatiebedrijven, voor wie „tijd” alles is — óók om opdrachten te krijgen — en die de hoge staalvoorwaarden op hun klanten kunnen verhalen zonder hun eigen concurrerende positie te schaden.

De Hoogovens hebben een productiecapaciteit, groot genoeg om óók te kunnen voorzien in een niet onbelangrijk gedeelte van de behoeften onze werven aan staalplaten (met keur en certificaat van een der erkende klassebureaux) voor de bouw van nieuwe schepen. Voorlopig zullen zij, wat het gewicht per eenheid betreft, wel niet zwaarder kunnen gaan dan 3.000 kg. De werkelijke prestatie laat nog op zich wachten. Het bleef bij toezeggingen; toezeggingen, die onderhandelingen over leveringen uit het buitenland deden afspringen. De Hoogovens leveren óók de zwaardere profielen en scheepsplaten tot 5.000 kg; maar zij betrekken deze uit Groot-Brittannië, in ruil voor ruwruis. De normale handel is van deze transacties uitgesloten. De Hoogovens trachten concurrentie uit te schakelen, terwijl de prijzen zijn opgetrokken tot het niveau, dat nog juist door de Prijsbeheersing wordt toegelaten.

Wij leven onder het bestel van een geleide economie. Men kan dit toejuichen en bevorderen, of het als een noodzakelijk kwaad beschouwen en er zich voorlopig bij neerleggen. Dat doet hier niet ter zake. Maar voor- en tegenstanders zullen het er over eens zijn, dat geleide economie ten bate van het algemeen belang behoort te worden gepleegd.

Daarmede zouden tendenties zoals hierboven bedoeld niet te rijmen zijn. Want dan komt de positie van een zo bij uitstek internationale bedrijfstak als de Nederlandse zeescheepvaart in het geding.

Dit vereist enige toelichting.

Wij leven onder het bestel van een geleide economie. Onze Regering moet haar toestemming geven alvorens een werf een opdracht kan aanvaarden; de Regering verstrekt toewijzingen voor het benodigde plaat en profiel, vergunningen voor de aankoop van allerhande materialen en stelt de onmisbare deviezen beschikbaar. In tegenstelling tot vroeger moeten wij thans, uit armoede, veel zelf maken dat wij ook nu misschien goedkoper uit den vreemde zouden kunnen krijgen. De kostprijs van het eindproduct, het nieuwe schip, zal door deze omstandigheden in ongunstige zin worden beïnvloed.

Men kan daarover de schouders ophalen, en als volgt redeneren. Géén werf accepteert op het ogenblik een vaste bouwvoorwaarden; ook de reders leggen er zich bij neer — hoewel node — dat stijging van materiaalvoorwaarden, van de lonen, en van een gedeelte der bedrijfskosten uiteindelijk door bestellers aan de bouwmeesters moeten worden vergoed. De werven zijn volgeboekt, soms tot 1951 of 1952, en komen dus heus wel aan hun trekken.

In deze gedachtengang schuilen tenminste twee cardinale fouten. Ten eerste: die zojuist genoemde trekken.

De moeilijkheden, die de scheepsbouw ondervindt bij het verkrijgen van plaat en profiel komen tot uiting in een onregelmatige en vertraagde aflevering. Bij de levering van vele andere zaken is het al niet beter. Met als gevolg steeds langer wordende levertijden voor de onderhanden bouwvoorwaarden. Dientengevolge waarborgen de totale geboekte orders nog allerminst een voldoende bezetting der werven.

Het scheepsbouwbedrijf is in wezen een aannemersbedrijf, en het is zeer gevoelig voor de conjunctuur. De werven kunnen, bij het accepteren van een opdracht, in hun contractprijs een zeker bedrag aan bedrijfskosten (uitgedrukt in procenten van het bedrag der directe lonen) calculeren, plus een zeker winstpercentage. Maar het blijft de vraag, of dit bedrijfskostenpercentage voldoende zal

blijken te zijn, omdat men nooit op lange termijn zekerheid heeft omtrent de bezettingsgraad. Loopt de bezettingsgraad terug, dan stijgt het bedrijfskostenpercentage, en daarmee de kostprijs, *progressief*, zodat de gecalculerde winst snel vervliegt. En die winstpercentages, die marges tussen kostprijs en marktprijs, zijn niet hoog en kunnen niet hoog zijn, omdat de marktprijs door internationale verhoudingen wordt bepaald.

Vóór 1940 bestelden of kochten Nederlandse reders nieuwe of tweedehands tonnage in het buitenland, telkens wanneer zij daar goedkoper of vlugger konden slagen dan hier. Wanneer zich een dergelijke situatie nu weer voordoeft, dan is het voor de Regering moeilijk om een vergunning tot bouwen of kopen in het buitenland te blijven weigeren.

Daarom is het van zo groot belang, dat onze scheepsbouwrijverheid zijn plaat en profiel kan kopen tegen prijzen die althans niet hoger zijn dan die, welke buitenlandse werven betalen. In 1938 maakte het bedrag, dat de bouwwerf moest uitgeven voor de benodigde platen, profielen, smeed- en gietstukken, ongeveer 27 pCt uit van de contractprijs van het casco. Thans is dit gestegen tot 35 pCt. Er is dus alle reden om de gestie van de Hoogovens ter sprake te brengen.

Even belangrijk is een regelmatige en snelle levering van plaat en profiel — en van alle verdere grondstoffen, halffabrikaten en afgewerkte producten die voor de bouw nodig zijn — en stabiele lonen. Dit zijn de onmisbare voorwaarden om tot normale levertijden en een bevredigende bedrijfsbezetting te komen. Dan zullen de risico's, die ook vroeger aan vaste bouwrijzen en gegarandeerde opleveringsdata verbonden waren, weer te overzien zijn.

De tweede fout komt aan het licht, wanneer men de huidige situatie van de kant der reders bezielt. Oppervlakkig beschouwd zou men ook van hen kunnen zeggen, dat zij wel aan hun trekken komen. Maar ook voor hen zullen andere tijden aanbreken. De vrachten en de koersen van scheepvaartaanbieden lopen terug; de index van laatstgenoemde was op 30 Juni jl. rond 187 pCt, op 30 September 163 pCt. Voor de reders betekenen de lange levertijden der schepen in aanbouw: derving van inkomsten, stijging van aanschaffings- en exploitatiekosten, beknotting van reserveringen voor vlootvernieuwing. Het belang van de scheepvaart, bron van deviezen, kan hier als het algemene belang worden beschouwd.

Maar het zijn niet alleen de reders, die moeten kunnen sparen; voor de werven geldt hetzelfde. Vóór 1940 stonden hun outillage en hun werkmethode op een lijn met die van hun concurrenten in het buitenland. Nu is er een belangrijke achterstand, met name ten opzichte van Zweden en Denemarken. De Zweedse werven hebben tijdens de oorlog hun bouwcapaciteit belangrijk vergroot, en hun outillage en werkmethode grondig gemoderniseerd en ingericht op de bouw van geheel gelaste schepen. De Deense werven kwamen vrijwel onbeschadigd door de bezettingstijd heen, en volgden het Zweedse voorbeeld, al werd de bouwcapaciteit veel minder uitgebreid. In ons land moesten grote sommen worden besteed om de schade, door Duitse roof en vernielingen aangericht, te herstellen.

De omstandigheden gedoogden niet altijd, dat daarbij het Scandinavische voorbeeld radicaal werd gevolgd. In het algemeen kan worden geconstateerd, dat de overgang tot de electrisch gelaste bouwwijze bezig is zich in een bedachtzaam tempo te voltrekken. Er zullen echter nog belangrijke kapitaalsinvesteringen nodig zijn, en er zal nog véél ervaring moeten worden opgedaan, alvorens de achterstand is opgeheven.

Behalve de te hoge staalrijzen en de achterstand in de modernisering onzer werfoutillage is er nog een derde, zéér belangrijke factor of groep van factoren, die onze internationale concurrentiepositie ongunstig beïnvloedt. De Zweedse werven hebben tijdens de oorlogsjaren regelmatig door kunnen werken; de bouwcapaciteit was doorlopend volledig bezet en is dit nog. Vergelijk daarmee de toestan-

den in ons land. Onder de Duitse bezetting, tot September 1944: afremmen van het bouwtempo door opzettelijke vermindering der arbeidsprestaties en bevordering van *in-efficiency*. Daarna volkomen stilstand, tot na de capitulatie. De achterstand, die hierdoor ontstond, is niet nauwkeurig vast te stellen, maar mag volstrekt niet worden onderschat.

Sinds de bevrijding wordt er allerwegē krachtig naar gestreefd op dit cardinale punt onze schade in te halen, en met succes. Maar het bereikbare is nog niet bereikt. Wil men in de scheepsbouw verbetering van arbeidsprestaties blijven bevorderen, dan is voorzichtigheid bij het hanteren van het loonplafond geboden. Het zou ons te ver voeren om hier op deze kwestie dieper in te gaan.

De vooruitzichten voor de grote vaart zijn minder gunstig, het werd reeds aangestipt. Maar ook de bedrijvigheid van onze werven loopt sinds 30 September 1947 regelmatig terug. Aan de kwartaalberichten van Lloyds Register zijn de onderstaande cijfers ontleend:

in registerton, bruto	Per 30 September 1947 resp. gedurende het 3e kwartaal 1947 (top- cijfers sinds Mei '45)	Per 30 September 1948 resp. gedurende het 3e kwartaal 1948
Tonnage in aanbouw	260.000	211.000
Op stapel gezet ..	45.000	19.000
Opgeleverd	—	30.000

(gedurende het eerste kwartaal 1948 werd 54.000 R.T. bruto opgeleverd).

De concurrentiepositie van onze scheepsbouwrijverheid verdient in het oog te worden gehouden!

Delft.

Prof. Ir J. W. BONEBAKKER.

INDUSTRIALISATIE, ARBEIDSPRODUCTIVITEIT EN SOCIALE VERHOUDINGEN IN HET BEDRIJFSLEVEN.

De welvaart van Nederland is in toenemende mate afhankelijk van voortgezette industrialisatie. Wie zich nog niet met deze gedachte vertrouwd heeft gemaakt, heeft kennelijk de laatste jaren buiten de samenleving gestaan. Op congressen en in dagbladen, in de Kamer en in wetenschappelijke publicaties, in de vakbeweging en in algemene tijdschriften is er in voldoende mate de aandacht op gevestigd, dat we hier met een vraagstuk van nationaal belang te maken hebben.

Wanneer wij dit onderwerp dan ook nogmaals aan de orde stellen, dan is het zeker niet om de noodzaak van industrialisatie aan te tonen, doch om de aandacht te vragen voor enkele bijzondere aspecten, die het vraagstuk der industrialisatie in onze tijd vertoont. Het stelt onze generatie voor andere problemen dan die, waarmede onze vaders en grootvaders werden geconfronteerd in de tijd, dat de industrie een blijvend stempel op onze economische structuur ging drukken.

In het verleden, ruw genomen tot de eerste wereldoorlog, konden industrielanden betrekkelijk lange tijd een voorsprong behouden op landen, die nog grotendeels een niet-industrieel karakter droegen. Thans hebben talloze landen, die daarover vroeger niet dachten, mede onder invloed van de beide wereldoorlogen een industrieel apparaat opgebouwd.

Voorheen waren in de geïndustrialiseerde wereld die landen het meest en het langst bevoorrecht, die op het gebied van wetenschap en techniek in de voorhoede stonden. Deze relatieve voorsprongen tussen de landen ziet men echter geleidelijk aan kleiner worden. Bovendien zal men er rekening mee moeten houden, dat het kleiner worden van deze voorsprongen in steeds sneller tempo

plaats zal hebben. Wetenschappelijke vorderingen en technische verworvenheden worden sneller gemeenschappelijk wereldbezit. De perfectionering van het verkeerwezen en van de communicatietechniek, het octrooiwezen met de verlening van licenties, de versterking van technische ervaring, de grote verspreiding van wetenschappelijke en technische publicaties, het intensieve internationale wetenschappelijke contact, de emigratie, al deze factoren dragen daartoe het hunne bij.

Het is zeker niet verwonderlijk, dat men de versterking van de Nederlandse positie o.a. wil zoeken in de vervaardiging van producten, waarin een grote dosis wetenschappelijk vernuft is geaccumuleerd en welke fabricage speciale bedrevenheid en technische verfijning vraagt. Daarin ligt een grote kracht; men zal er telkens opnieuw voorspronget mee kunnen boeken.

Het is echter opvallend, dat de meeste beschouwingen over dit vraagstuk een technisch of economisch karakter dragen. De menselijke productiefactor verschijnt zelden op het toneel, en zo dit dan al het geval is, dan vervult hij slechts een bijrol. Zelfs in de belangwekkende artikelen, die onlangs van de hand van Dr F. L. Polak in de „Groene Amsterdammer” over de noodzaak van industrialisatie zijn verschenen, wordt over de mens in het productieproces slechts gesproken in verband met de noodzaak van verbeterde en versnelde vakopleiding. Dit alles mag opvallend zijn, het is niet verwonderlijk. In onze industriële eeuw, waarin de economie en de techniek zo hoog in ere staan, begon men langzamerhand te geloven, dat de mens dienstbaar is aan de productie en niet dat de industrie de mens behoort te dienen.

Er valt intussen een kentering waar te nemen. Er zijn verschillende toonaangevende ondernemingen, waaronder de grootste industriële bedrijven van het land, uit wier bedrijfsbeheer in de praktijk ten duidelijkste blijkt, hoe grote waarde men aan het mensenvraagstuk in het bedrijfsleven toekent, zowel op bedrijfs-economische als op sociale gronden.

Een dergelijke belangstelling voor de menselijke kant vergt meer dan alleen maar het kweken van vakbekwaamheid of het bijbrengen van vaardigheden tot het uitvoeren van bepaalde bewerkingen. Het kunnen beschikken over een kundig en vaardig arbeidspotentieel is op zichzelf ongetwijfeld van zeer grote waarde voor een bedrijf en voor een geïndustrialiseerd land. Maar van zeker niet minder betekenis is de gezondheid en het moreel van dit arbeidspotentieel.

Naast de noodzakelijkheid om onvermoeid te blijven streven naar wetenschappelijke vindingen en technische verbeteringen zal een handhaving en een verbetering van onze positie in de wedloop der industriële landen vooral moeten worden gezocht in een zorgvuldige ontwikkeling en beheer van de menselijke productiefactor, in het aandacht schenken aan de personeelverhoudingen in de onderneming en aan een goede sfeer van samenwerking tussen werkgevers- en werknemersorganisaties. Het lijkt ons zelfs niet te veel gezegd, dat de beschikking over een kundig en vaardig arbeidspotentieel weliswaar op zichzelf van grote waarde voor een land is, doch dat daarnaevens de beschikking over toegewijde en tot bewuste samenwerking geneigde arbeiders, alsmede de handhaving van gezonde verhoudingen in het bedrijfsleven voor een land een actiefpost betekent, welke minstens even belangrijk doch minder aantastbaar is dan een technische of wetenschappelijke voorsprong en dat daardoor gedurende langere tijd een industriële voorsprong kan zijn gewaarborgd.

Sterkere industrialisatie draagt ook gevaren in zich. In een industriële samenleving is de kans op ontworteling van het individu en de kans op sociale spanningen groter dan in een maatschappij, die niet hoofdzakelijk op industrie steunt. Sociologen van naam hebben dit verschijnsel aangetoond en verklaard. Toenemende industrialisering betekent derhalve naast grotere mogelijkheden, ook grotere

kwetsbaarheid der volkshuishouding. Het is daarom een gelukkige omstandigheid, dat, wanneer men bijzondere aandacht schenkt aan de menselijke verhoudingen in het bedrijfsleven, hierdoor enerzijds een hechte fundering wordt gelegd voor industrialisatie en grotere productiviteit, doch anderzijds tevens wordt bijgedragen tot het voorkomen van spanningen en onlustgevoelens, die een sociale labiliteit van de samenleving zouden kunnen veroorzaken. Wie de realiteit onder ogen wil zien, dient dus de conclusie te trekken, dat het voor ons land van het allergrootste belang is in de grootst mogelijke mate aandacht te schenken aan personeelvraagstukken en sociale verhoudingen in het bedrijfsleven, niet alleen als constructieve factor ter versterking van onze industriële positie, maar ook ter voorkoming en bestrijding van ontbindingsverschijnselen, die de sociologische trawanten van de industrialisatie zijn.

Met het constateren van deze feiten zijn wij er intussen nog lang niet. In veel ondernemingen, waar men er oprecht naar streeft de mensen ook werkelijk als mensen te behandelen, zal men zich nog vertrouwd moeten maken met de gedachte, dat er voor goede verhoudingen meer nodig is dan sociale zorg, ondersteuningsfondsen, extra kinderbijslag, pensioenvoorzieningen, personeelverenigingen e.d. Het personeelbeleid in een onderneming heeft een minstens even belangrijke taak bij het kweken van gezonde verhoudingen en goede geest, kortom al datgene wat men het moreel van de troep pleegt te noemen. Het personeelvraagstuk in het bedrijfsleven mag men niet langer zien als een organisatievraagstuk, dat toevallig — sommigen zeggen zelfs ongelukkigerwijze — ook nog een menselijk aspect heeft; men moet het zien als een sociaal vraagstuk, dat voor zijn beheersing een bijzondere techniek vereist.

Wie verschafft aan het bedrijfsleven deze techniek van individuele en groepsgewijze mensenbehandeling, die niet alleen bedrijfs-economisch doelmatig maar ook sociaal en psychologisch verantwoord moet zijn? Dat is de cardinale vraag.

Braakliggend terrein.

In verschillende ondernemingen is men bezig om, al of niet met behulp van wetenschappelijke medewerkers, proefondervindelijk naar de beste methoden te zoeken. Het ontbreekt echter nog vaak aan algemene grondslagen, waarop men, ongeacht de noodzaak van aanpassing aan de individuele geaardheid van iedere onderneming, zal kunnen bouwen. Deze fundamentele kennis zal uiteindelijk moeten komen van onze Hogescholen, Universiteiten en gespecialiseerde wetenschappelijke instituten. De voorwaarden daarvoor zijn zeker niet ongunstig te noemen. De sociale wetenschappen zijn aan onze Universiteiten en Hogescholen behoorlijk vertegenwoordigd. Naast economie en arbeidsrecht zijn sociologie, sociale psychologie en sociale paedagogiek erkende begrippen geworden. Node missen wij in dit opzicht in Delft en Rotterdam verschillende mogelijkheden, die men elders reeds wel heeft. Dit is des te meer te betreuren, doordat bij uitstek de afgestudeerden van de Technische Hoogeschool en de Nederlandse Economische Hoogeschool voorbestemd zijn in het bedrijfsleven sleutelposities in te nemen. Enige kennis van de structuur der samenleving, van het menselijk gedrag in groepsverband, van de kunst van leidinggeven is toch wel het minste wat men mag eisen als deze afgestudeerden de maatschappij ingaan. Daarnaast blijft dan nog de wenselijkheid bestaan — overigens reeds bepleit in recente publicaties van het Instituut voor Praeventieve Geneeskunde — van een gespecialiseerde vorming van personeelexperts voor het bedrijfsleven, zoals men deze aan Amerikaanse universiteiten reeds lang kent.

Wil dit alles voldoende profijt opleveren dan zal er ook een nauw contact moeten bestaan tussen de mannen der wetenschap en het bedrijfsleven. Dan zal ook een antwoord kunnen worden gegeven op de cri de cœur van Dr Koeke-

bakker in het „Tijdschrift voor Efficiency en Documentatie” van Maart 1948, waarin hij zegt, dat onze industrie schreeuwt om hanteerbare kennis op sociaal-psychologisch gebied. Om tot deze hanteerbare kennis te komen is ook research nodig op het gebied van de praktische problemen, waarmede het personeelbeheer in het bedrijfsleven heeft te worstelen. Prof. v. d. Valk heeft er in „Economisch-Statistische Berichten” van 7 April 1948 de aandacht op gevestigd, dat het te betreuren is, dat in Nederland de research op economisch en sociaal gebied een veel te geringe plaats inneemt¹⁾. Dit geldt ook voor de sociale vraagstukken, die zich in het bedrijfsleven voordoen.

Nagenoeg alle aandacht wordt thans geconcentreerd op de natuurwetenschappelijke sectoren. De geesteswetenschappen worden weliswaar belangrijk geacht, getuige o.a. de instelling van nieuwe leerstoelen in de sociologie, maar men beschouwt ze niet als een integrerend bestanddeel van een wetenschapsprogramma, gericht op de handhaving en verbetering van onze internationale economische positie. Edoch, het zijn juist de sociale wetenschappen, die de menselijke arbeid tot studie-objekt hebben, die in bijzondere mate kunnen bijdragen tot het welslagen van de sterkere industrialisatie van ons land.

Op het hier bedoelde gebied der industriële verhoudingen zullen wij in Nederland moeten komen tot wetenschappelijke research en tot een nauwe samenwerking tussen de wetenschappelijke wereld en het bedrijfsleven en een coördinatie van wetenschappelijke en praktische activiteiten ten bate van de gehele Nederlandse samenleving.

In een land als het onze, waar aan het natuurwetenschappelijk en technisch onderzoek terecht veel tijd en geld wordt besteed, waar bovendien een zo scherp en zakelijk inzicht pleegt te bestaan voor de waarde der factoren die de ontwikkeling van de industrie beïnvloeden, waar tenslotte ook bij de studie der sociale wetenschappen zeer zeker geen achterstand bij het buitenland aanwezig is, kan men er zich hoogstens over verwonderen, dat het terrein der sociale research, inzonderheid der „industrial relations”, nog grotendeels braak ligt en dat men ten deze nog niet gekomen is tot het slaan van een brug tussen wetenschap en praktijk.

Buitenlandse voorbeelden.

In België is het kortgeleden gekomen tot de oprichting van een „Centre d'études des problèmes humains du travail”, aan welks oprichting hebben medegewerkt vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers en waaraan de Regering haar volle steun heeft toegezegd. Dit instituut beoogt een samenwerking tussen medici, hygiënisten, ingenieurs, architecten en sociologen, die met arbeidsvraagstukken in aanraking komen. Met het oog op de samenwerking in Benelux-verband is dit initiatief van groot belang.

In Engeland levert „The Times” van 12 November 1947 een pleidooi voor een minder stiefmoederlijke behandeling van de studie der sociale wetenschappen, daarbij verwijzend naar het „Clapham Committee on the provision for social and economic research” en naar een recent memorandum van de „Association of scientific workers”, welke laatste met klem aandringt op systematische sociale research door instituten buiten de universiteiten en onafhankelijk van de Regering. Op het Internationaal Congres voor de Geestelijke Hygiëne, dat in Augustus 1948 in Londen werd gehouden, stond ook het vraagstuk van de geestelijke hygiëne in het bedrijfsleven op de agenda.

In Duitsland kende men (tijdens het Nationaal Socialistisch Regiem) het „Arbeitswissenschaftliches Institut der Deutschen Arbeitsfront”, dat vele detailonderzoeken verrichtte, waarvan het bedrijfsleven detail profiteren.

In de Verenigde Staten bestaat sinds lang tussen verschillende universiteiten en grote ondernemingen een nauwe

samenwerking betreffende de sociale verhoudingen in het bedrijfsleven. De onderzoekingen, die gedurende 12 jaar onder auspiciën van de Harvard University in de bedrijven van de Western Electric Company zijn gedaan, vormen een eersterangs voorbeeld van research en van nauw contact tussen wetenschap en praktijk. Niettemin is men ook in Amerika nog van mening, dat er op dit gebied veel te weinig wordt gedaan. Zo moet blijkbaar worden verklaard dat zelfs in het Congres over deze zaak is gesproken en werd aangedrongen op stimulering en financiering van hogerhand. „Wanneer men vandaag aan de dag de toestand in ons land beschouwt”, zo sprak Senator Fullbright in het Congres, „dan zal men zien dat de moeilijkheden niet liggen op het gebied van de productie van tastbare zaken, maar op het terrein van de menselijke verhoudingen”. Men moet zich dan ook afvragen, waarom Prof. Goudriaan in zijn „Indrukken uit Amerika. II Bedrijfsleer en sociale economie” in „Economisch-Statistische Berichten” van 19 Maart 1947 niet over deze zaken spreekt. Is hij zozeer een zoon van onze technocratische tijd, dat hij alleen naar de techniek, de economie en de productiviteit heeft gekeken, suggererend bijv., dat ons onderwijs in veel meer „productivistische” geest zal moeten worden geleid, of is een en ander in het totaal der Amerikaanse economie nog van zo weinig betekenis, dat het hem niet gefrappeerd heeft? Hoe het ook zij, deze weinige illustraties zijn voldoende vingerwijzingen voor Nederland.

Nederland's taak.

Nederland mag niet achter blijven. Verstaat ons land ten deze zijn tijd niet, dan betekent dit onherroepelijk, dat wij achterop geraken op het gebied van de beheersing der menselijke verhoudingen in het bedrijfsleven en dus ook met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid het verspelen van de goede kans op een van de eerste plaatsen in de economische krachtmeting tussen de industriële landen op de wereldmarkt, terwijl wij bovendien grotere risico's op ons nemen bij het behoud van de sociale vrede.

De werkgeverswereld, de vakbeweging en de wetenschap, doordrongen van hun medeverantwoordelijkheid voor de toekomst van ons land, zullen er, eventueel in samenwerking met de Departementen van Economische Zaken, Sociale Zaken en Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, in moeten slagen een vorm van samenwerking te vinden, waardoor de studie van alle met de menselijke arbeid samenhangende vraagstukken wordt gestimuleerd en een nauw contact tussen wetenschap en praktijk wordt gewaarborgd. Naar analogie van de „Stichting voor toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek” zou kunnen worden opgericht een Instituut, waar:

- a. het bedrijfsleven bepaalde onderwerpen in studie kan geven;
- b. wetenschap en bedrijfsleven elkaar op het gebied der toegepaste sociale wetenschappen kunnen ontmoeten;
- c. de overbelaste hoogleraren bepaalde detailonderzoeken kunnen laten verrichten;
- d. de mannen der wetenschap ervaring en kennis op hun vakgebied van de sociale sector kunnen uitwisselen.

Bij een dergelijke opzet blijft de zelfstandige werkzaamheid van de hoogleraren op hun eigen vakgebied onverlet. Er wordt echter een mogelijkheid van coördinatie geschapen en gelegenheid geboden verband te leggen tussen de wetenschappen, die thans onafhankelijk van elkaar in verschillende sectoren de vraagstukken bestuderen, die met de menselijke arbeid verband houden.

Zonodig zullen hoogleraren, die slechts over een kleine staf beschikken, door het te stichten Instituut onderzoekingen moeten kunnen laten verrichten. Omgekeerd zal dit Centraal Instituut voor Toegepaste Arbeidswetenschappen studie-opdrachten van het bedrijfsleven zelf kunnen uitvoeren, doch eveneens de mogelijkheid hebben, deze te laten verrichten door of onder leiding van hoogleraren, indien deze over de nodige faciliteiten beschikken.

¹⁾ In een artikel: „Het huidige dilemma in de natuurwetenschappelijke research in de Verenigde Staten”, blz. 269.

Ook zal bij het Instituut een documentatiecentrum moeten worden gevestigd, waardoor wetenschap en praktijk op de hoogte kunnen worden gehouden van actuele ontwikkelingen op het gebied van de sociale politiek en het personeelbeleid.

Naar behoefte zullen bestaande praktijkinstututen bij het werk kunnen worden ingeschakeld wanneer hun wijze van werken op een voldoende hoog niveau ligt.

De opzet van het instituut zal aanvankelijk bescheiden kunnen zijn, doch de doelstelling en de mogelijke ontwikkeling zal men groot moeten weten te zien. Wij zullen ook hier op internationaal niveau moeten leren denken, evenals zulks bij de natuurwetenschappen mogelijk is gebleken. Slechts wanneer men deze zaken breed weet te zien, wanneer men er zich van bewust is, dat het er hier om gaat in het kader van de Nederlandse industrialisatie het sluitstuk te vormen op hetgeen in grote stijl voor de natuurwetenschappelijke sector gebeurt, slechts dan zullen wij ons verantwoord kunnen achten in ons streven tot herstel van ons land, tot het herwinnen van een vooraanstaande plaats onder de industriële naties en tot het bewaren van de sociale vrede.

Eindhoven.

Drs H. L. ZEELENBERG.

HET MARSHALL-PLAN EN PETROLEUM.

Op 4 October 1948 had het Marshall-plan een half jaar gewerkt en op 29 October werd te Washington de leningsovereenkomst van Nederland met de E.C.A. (Economic Cooperation Administration) door Mr van Kleffens ondertekend in aanwezigheid van Dr A. H. Philips en de heer B. Koetsier, die de onderhandelingen resp. namens Nederland en Indonesië hebben gevoerd. Zestien van zulke bilaterale overeenkomsten zullen door de zestien samenwerkende landen in West-Europa moeten worden ondertekend op straffe van stopzetting der financiële hulpverlening van de zijde van Amerika.

Ten aanzien van negen landen, waaronder ook ons land, was reeds een tijdelijk schorsingsbesluit uitgevaardigd.

* *

Men zal zich wellicht herinneren, dat vertegenwoordigers der hierbedoelde zestien West-Europese landen onmiddellijk na de bekende rede van Marshall in Juni 1947 aan het werk zijn gegaan om de economische behoeften van West-Europa onder de loupe te nemen en te preciseren en dat zij in een verrassend korte tijd twee zeer belangrijke rapporten hebben weten samen te stellen, waarin de uitkomsten van hun arbeid waren verwerkt.

Wij hebben hierbij het oog op het „General Report, Volume I” en de „Technical Reports, Volume II” van het „Committee of European Economic Co-operation” (Juli—September 1947), welke rapporten belangrijk genoeg werden geacht om ze te verankeren in een Verdrag, dat op 16 April 1948 te Parijs is ondertekend, terwijl het op 1 Juli d.a.v. de goedkeuring mocht verwerven van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Bij de behandeling van het desbetreffende wetsontwerp verklaarde Minister Van Boetzelaer, dat naast het Verdrag van Brussel het Parijse verdrag van 16 April tusschen de zestien Europese mogendheden een belangrijke plaats inneemt in de West-Europese samenwerking.

Na herinnerd te hebben aan de Amerikaanse hulp, zeide spreker, dat het Verdrag hierop een waarlijk Europees antwoord is.

* *

Het eerder genoemde Comité heeft in het eerste der beide Rapporten de brief afgedrukt, welke het op 22 September 1947 heeft gericht tot Minister Marshall, die in zijn beroemd geworden redevoering aan de Harvard University (Juni 1947) hulp van de zijde der Verenigde

Staten in het vooruitzicht had gesteld, mits de Europese landen voor een uitgewerkt plan zouden zorgen.

Thans kon aan hem worden medegedeeld, dat zulk een Plan was gereedgekomen en dat nu in details was uitgewerkt, welke behoeften aan grondstoffen en materialen Europa voor zijn herstel meende te mogen laten gelden.

* *

In de hierbedoelde Rapporten blijkt ook aan de petroleumvoorziening de nodige aandacht te zijn geschonken. Hoofdstuk VI van het „General Report” is getiteld: „The Import Requirements” en vermeldt in een tabel op blz. 24, dat voor 1948 wordt gerekend op invoer van petroleumproducten uit de Verenigde Staten ter waarde van 500 miljoen dollars, voor 1951 van 550 miljoen en voor de periode van 1948 t/m 1951 van niet minder dan 2,2 milliard dollars.

Maar ter algemene vergadering van de „Koninklijke” moest er enkele maanden geleden aan worden herinnerd, wat ook reeds uit andere bronnen was bekend geworden, dat Amerika van exporterend, importerend land is geworden en dat Europa voor zijn petroleumvoorziening in toenemende mate aangewezen is op het Nabije Oosten.

Het Jaarverslag 1947 van de „Koninklijke” houdt zich op blz. 12 eveneens met deze kwestie bezig.

„Terwijl het Westelijk Halfrond in 1946 nog voor 77% voorzag in de import-behoefte van Europa en het Nabije Oosten slechts voor 23%, wijzen ramingen uit, dat Europa in 1951 zijn behoefte aan petroleumproducten voor 80% zal moeten bevredigen door invoer uit het Nabije Oosten en minder dan 20% van het Westelijk Halfrond zal betrekken. Dit zijn natuurlijk slechts schattingen, doch zij zijn gebaseerd op de beste thans beschikbare gegevens”.

Dit kan men dus gerust een algehele omwenteling noemen, doch volgens de voorzitter van de „Anglo Iranian Oil Cy” is er zelfs geen sprake van, dat men tot 1951 zal kunnen wachten. Het staat nl. zó, dat de consumptie van West-Europa aan olieproducten thans de grote olieproductie van het Amerikaanse continent overtreft en dat de gehele wereld vol verwachting uitziet naar de uitbreiding van de olie-export van het Nabije Oosten om de behoefte van West-Europa te bevredigen.

* *

Keren wij nu echter weer terug naar Deel I van het eerder genoemde Rapport. Daarin worden op blz. 51 e.v. mededelingen gedaan omtrent de petroleumproductie in Europa, ten aanzien waarvan moet worden vastgesteld, dat ze niet alleen betrekkelijk gering is, doch ook niet in aanzienlijke mate zal kunnen worden vergroot. De productie in West-Europa, met inbegrip van West-Duitsland, heeft over 1938 2,2 miljoen ton bedragen en wordt voor 1951 geraamd op 2,5 miljoen ton.

In tabel 17 op blz. 51 zijn verder verschillende gegevens verwerkt betreffende de eigen productie en de verwerking van geïmporteerde ruwe olie, alsmede betreffende de behoefte, aan gezuiverde producten over de jaren 1938 1947, 1948, 1949, 1950 en 1951.

Ook daaruit blijkt, dat de eigen productie wel ongeveer op hetzelfde peil zal blijven als ze reeds over 1938 was, doch dat de raffinagecapaciteit meer dan het tweevoudige zal gaan bedragen, t.w.:

1938	1947	1948	1949	1950	1951
(in miljoenen tonnen)					
11,5	10,2	13,2	18,8	21,1	28,2

Daarmede zijn de behoeften echter allerminst gedekt, daar in tegenstelling tot de productie het verbruik wel in een vrij snel tempo zal toenemen als gevolg van de uitbreiding der industriële activiteit, vervanging van steenkool als brandstof door stookolie en van toenemende mechanisering in de landbouw.

Over 1938 kwam men reeds 19,6 miljoen ton tekort en over 1947 31,1 miljoen ton, doch deze cijfers zijn voor de vier volgende jaren resp. 37,3 miljoen ton, 40,3 miljoen ton, 41,0 miljoen ton en 38,0 miljoen ton.

Daardoor is men, mede tengevolge van het uitvallen der Roemeense petroleum, steeds meer op aanvoer van overzee aangewezen. Als men daarbij tevens in het oog vat, dat voor de petroleum thans veel meer moet worden betaald dan voorheen, dan wordt ons eerst recht duidelijk, voor welke geweldige financiële problemen West-Europa zich geplaatst ziet. En naast petroleum heeft het nog zoveel anders nodig!

Met het oog op de hierboven geschetste situatie stellen de samenwerkende landen zich daarom voor om in de periode 1948—1951:

1. aan te sturen op vergroting der productie in de eigen landen en in de overzeese gebiedsdelen;

2. de petroleumproductie te stimuleren in andere buitenlandse gebieden;

3. de raffinagemogelijkheden in de eigen landen uit te breiden ten einde dollars uit te sparen, als ook de bereiding van chemische producten uit ruwe petroleum met kracht voort te zetten „and working up at the main centres of consumption the increasing oil-output of the Middle East, for which sufficient refining capacity is not at present available”.

Over de winning van benzine uit steenkolen of uit natuurgas zwijgt het rapport.

* *

Het „Committee of European Economic Co-operation” becijfert een toeneming in vier jaren tijds van de totaal in te voeren petroleum en petroleumproducten van niet minder dan 25,6 miljoen ton en wel:

Benzine	3,4 miljoen ton	93 pCt.
Lichtpetroleum	0,5 „ „	14 „
Dieselolie	2,9 „ „	32 „
Stookolie	16,8 „ „	106 „

Totaal 23,6 miljoen ton.

Men rekent er hierbij op, dat het benzineverbruik slechts geleidelijk zal toenemen en dat men het particuliere autoverkeer zal blijven beperken. Het transport langs de weg en de landbouw moeten voorrang blijven hebben. Maar de op die wijze toenemende vraag haalt toch niet bij de te verwachten toeneming van het verbruik van stookolie in de industrie en in het scheepvaartverkeer. Zou in die behoefte niet kunnen worden voorzien, dan zou de economische activiteit er sterk door worden geschaad of men zou moeten overgaan tot het verbruik van steenkolen (1 miljoen ton olie tegen 1,6 miljoen ton steenkolen).

Tabel 18 verschaft cijfers betreffende de waarde van de in te voeren ruwe olie, gezuiverde producten en boormateriaal etc. (equipment), zowel uit dollar- als uit niet-dollargebieden.

	D.		N-D.			
	1948	1949	1950	1951	1948 t/m	1951
	(in miljoen Amerik. dollars)					
Ruwe olie	191	245	308	415	584	575
Gezuiverde producten	861	912	935	848	1.603	1.953
Boormateriaal etc.	449	452	442	472	555	1.260
	1.501	1.609	1.685	1.735	2.742	3.788

Het Rapport vestigt er tenslotte de aandacht op, dat de situatie op de wereldmarkt voor petroleum en haar producten verre van gunstig is en dat Amerika, welk land voorheen een grote hoeveelheid olie kon uitvoeren, nu zelf op invoer is aangewezen. Alle krachten moeten daarom worden ingespannen om de productie in andere

werelddelen aanzienlijk te vergroten. Dit zal zelfs op korte termijn dienen te geschieden. Veel zal er daarbij van afhangen, of tijdig het nodige boormateriaal etc. ter beschikking zal kunnen worden gesteld.

Voor West-Europa, de overzeese gebiedsdelen en West-Duitsland worden alleen de kosten daarvoor geschat op \$ 1.848 mln (Tabel \$ 1.815 mln), waarvan desamenwerkende landen \$ 1.260 of 68 pCt hopen te kunnen opbrengen.

* *

Volume II behandelt in hoofdstuk I de petroleumpositie van Europa, zoals die voor de oorlog was, de gang van zaken gedurende de oorlog, die onmiddellijk na de oorlog en ten slotte de tegenwoordige situatie. In hoofdstuk II wordt de eigenlijke behoefte aan petroleum en petroleumproducten over de jaren 1948 t/m 1951 onder de loupe genomen, in hoofdstuk III die aan boormateriaal etc., terwijl in hoofdstuk IV de te bieden financiële steun voor de aankoop van de olie en het boormateriaal „from dollar sources” nauwkeurig wordt becijferd.

Laten wij met dit laatste maar liever beginnen. Wij krijgen dan voor de gehele periode 1948 t/m 1951 2.460,8 miljoen Am. dollars voor petroleum en petroleumproducten en 588,2 miljoen Am. dollars voor boormateriaal etc. (tezamen \$ 3.049,0 miljoen).

Men heeft hierbij aangetekend, dat hetgeen aan dollars ontvangen wordt bij de handel in petroleum en petroleumproducten door wereldondernemingen bij het opzetten dezer becijferingen in aanmerking is genomen („is taken into account in the general balance of payments”).

Wat de positie onmiddellijk na de oorlog betreft, daarvan kan worden gezegd, dat de productie in Oostenrijk kon worden vergroot en gunstige vooruitzichten konden worden geopend in Nederland, doch dat Frankrijk, Italië en Engeland teleurstellende ervaringen te zien gaven.

Alle krachten werden verder bijgezet om de door bombardementen verwoeste of beschadigde raffinaderijen en opslagplaatsen weer in bedrijf te brengen en weer nieuwe transportmogelijkheden te scheppen, waarbij echter het gebrek aan materialen en met name van staal zich geducht heeft doen gevoelen.

Toch zijn er bevredigende resultaten bereikt: Frankrijk en Nederland beschikten in 1946 al weer over resp. 40,9 pCt en 64,3 pCt van de vooroorlogse raffinagecapaciteit.

In West-Duitsland en Italië voltrok het herstel zich veel langzamer.

Het ligt voor de hand, dat er onder zulke omstandigheden veel minder ruwe olie kon worden verwerkt dan voor de oorlog en dat er mitsdien een veel grotere hoeveelheid gezuiverde producten moest worden ingevoerd ten koste van... deviezen. Een moeilijk punt is in dit verband verder, dat de fabrieken in West-Duitsland, die waren ingericht voor de kunstmatige bereiding van benzine, daarvoor thans niet worden gebruikt („are not in use for the production of liquid fuels”). We voor de bereiding van... vetten.

Europa moet blijven invoeren en daarbij is het van het allergrootste belang, dat de productie in overzeese gebiedsdelen zo sterk mogelijk wordt gestimuleerd. Maar ook daar heeft men — evenals in West-Europa — boormateriaal en verdere uitrustingsstukken nodig en die moeten in hoofdzaak uit de Verenigde Staten komen.

Petroleum uit niet-dollargebieden zal hoogst welkom zijn. Maar ze kan pasgaan vloeien als de technische mogelijkheden daartoe zijn geschapen door betaling van dure, dure dollars.

Het jaar 1947 is door dit alles een duur jaar geweest voor Europa. Belangrijk duurder dan men dat voor de oorlog gewend was. Toch is er in de petroleum-economie geen principiële wijziging gebracht.

Het verschil moet aldus worden verklaard:

1. het verbruik is zeer sterk toegenomen;
2. de prijzen van olie en boormateriaal etc. zijn aanzienlijk hoger geworden;

3. een grotere hoeveelheid gezuiverde producten dan normaal moest worden aangeschaft, omdat de raffinagecapaciteit nog niet op peil kon worden gebracht;

4. Roemenië stelt zijn productie niet meer ter beschikking van West-Europa;

5. Extra hoeveelheden materiaal waren nodig voor het herstel van beschadigde installaties en voor de bouw van nieuwe.

Wat hier werd gezegd, geldt zeker niet alleen voor West-Europa. Over de gehele wereld doen zich moeilijkheden als hier geschetst voor. Hoeveel bronnen zijn er niet in brand geschoten of op andere wijze buiten werking gesteld gedurende de oorlog! Aan het herstel is ook buiten Europa begonnen. Goedé resultaten zijn reeds verkregen. Maar het vooroorlogse productiepeil kon toch nog niet worden bereikt.

Er zijn transport- en andere moeilijkheden. Niettemin geven de samenwerkende landen uitdrukking aan hun vertrouwen — zo zeggen hun vertegenwoordigers op blz. 138 van Volume II —, dat Amerika er zich volledig rekenschap van geeft, hoe dringend de behoefte aan petroleumproducten in West-Europa zich doet gevoelen, speciaal voor de handhaving van de tegenwoordige levensstandaard.

Daarom zijn zij er bij het opzetten van hun petroleumprogramma van uitgegaan, dat Amerika ook in de toekomst bereid en in staat zal zijn, ten dele te voorzien in de Europese behoefte aan petroleum.

* * *

Hoe Amerika dat zal moeten doen, is een geheel andere vraag. Zo richten onze blikken zich als het ware vanzelf op het Nabije Oosten, waar Koning Ibn-Saoed een lastige contractant voor de Amerikanen is gebleken te zijn en nu ook plotseling Irak vergaande eisen is gaan stellen aan de aldaar opererende petroleummaatschappijen. Het weigert verder het petroleumvervoer naar de door Israël beheerste petroleumhaven Haifa weer normaal te laten functioneren. Tussen alle oorlogsbedrijven door wordt in Palestina zeer energie het opsporingswerk verricht en zijn reeds nieuwe vindplaatsen ontdekt. Europa wacht af. Zal het normale verkeer tussen de volken spoedig weer worden hersteld?

De wereld is klein geworden.

Haarlem.

F. S. NOORDHOFF.

AANTEKENINGEN.

DE BEDRIJFSORGANISATIES EN DE ONDERNEMINGSRADEN IN BELGIË EN IN NEDERLAND.

Hieronder wordt een schematisch overzicht gegeven van de wettelijke regeling der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie en de ondernemingsraden, zoals deze in België reeds van kracht is en zoals in Nederland voorgesteld.

Aanleiding tot het samenstellen van dit overzicht was vooral de in de Memorie van Toelichting van het wetsontwerp tot instelling der bedrijfsorganisaties gegeven verklaring der Regering omtrent de verhouding met de beide Benelux-partners. De Regering erkent, dat een Economische Unie ongetwijfeld een zekere eenheid in het economisch beleid tussen de drie verbonden landen noodzakelijk maakt, doch het is van minder belang, naar het oordeel der Regering, door welke organen dit beleid wordt gevoerd. Zij acht het zeer goed mogelijk, dat bijv. in België bepaalde maatregelen worden genomen op advies van een organisatie van werkgevers en werknemers met uitsluitende adviserende bevoegdheid, terwijl in Nederland een bedrijfsorganisatie met verordenende bevoegdheid zelf soortgelijke maatregelen neemt, onder toezicht van de Regering.

Hoewel deze redenering ongetwijfeld een kern van waarheid bevat, zijn wij toch van oordeel, dat de grote principiële verschillen in opzet tussen de Belgische en

Nederlandse organen een dergelijke redenering niet motiveren.

De voornaamste verschilpunten zijn:

a. betreffende het toporgaan: in België is dit uitsluitend een adviesorgaan, in Nederland behalve adviesorgaan ook een controlerend orgaan voor de bedrijfsorganisaties en bovendien een verordenend orgaan ten aanzien van zijn taak ten opzichte van het bedrijfsleven. Als gevolg van dit publiekrechtelijke karakter is in Nederland de Overheid in het toporgaan vertegenwoordigd, in België niet.

b. betreffende de bedrijfsorganisaties:

1. Deze worden in België opgericht bij K.B.; in Nederland bij de Wet ingesteld op voorstel van het toporgaan, doch alleen wanneer dit voorstel door de vrije organisaties van werkgevers en werknemers wordt gedeeld.

2. De taak der Belgische organisaties is beperkt tot advies- en documentatiewerk. In Nederland is de taak in feite driedelig, o.a. zorg voor het algemeen belang, voor het bedrijfsbelang en zorg voor het sociaal belang der betrokken personen.

3. Nederland kent de onderscheiding in verticale en horizontale organisaties, alsmede de overkoepelende organisaties, de zgn. hoofdbedrijfschappen. Deze onderscheiding kent België niet.

c. betreffende de ondernemingsraden:

1. In België geldt de instellingsplicht voor elke onderneming met 50 man of meer personeel. In Nederland geldt deze verplichting voor ondernemingen met 25 of meer werknemers, „op een nader te bepalen tijdstip”, dat niet voor alle ondernemingen gelijk behoeft te zijn.

2. In de Belgische wet wordt bij de instelling het initiatief van de ondernemer ingeschakeld: art. 16 zegt woordelijk: „de ondernemingsraden worden op initiatief van de werkgever opgericht”, doch de ondernemers, die geen ondernemingsraad hebben opgericht, worden krachtens art. 32 gestraft met een geldboete van 100 frs, vermenigvuldigd met het aantal arbeiders, dat in de onderneming werkzaam is, tot een maximum van 100.000 frs.

In het Nederlandse wetsvoorstel wordt de ondernemer zonder meer tot de instelling van een O.R. verplicht.

3. In België is de invloed der vakverenigingen bij de candidaatsstelling wel zeer sterk, in Nederland is afwijking van het beginsel, dat de vakorganisaties de kandidatenlijsten indienen, mogelijk.

België bepaalt ook, dat een lid van de O.R. ontslag moet nemen wanneer hij ophoudt lid te zijn van de organisatie, welke hem heeft voorgedragen. Hieruit zou volgen, dat een kandidaat per sé lid van een vakorganisatie moet zijn, wil hij verkiesbaar zijn. Nederland kent een dergelijke bepaling niet.

4. De eisen voor verkiesbaarheid zijn in Nederland zwaarder: hier moet de kandidaat 3 jaar in de onderneming werkzaam zijn geweest; in België is deze periode slechts 6 maanden, doch wel moet hij minstens 3 jaar in de betrokken bedrijfstak werkzaam zijn geweest.

5. De inlichtingsplicht van de ondernemers toont enige nuancering.

In Nederland moet de ondernemer alle inlichtingen geven, doch beperkt tot die, welke de O.R. nodig heeft voor de uitoefening van zijn taak. Voorts moet hij periodiek mededeling doen omtrent de economische gang van zaken der onderneming. Hij is dus niet per sé verplicht jaarstukken over te leggen.

De Belgische ondernemer is verplicht elk kwartaal inlichtingen te verstrekken omtrent productiviteit en betreffende de gang van zaken; voorts op gezette tijden en minstens bij het einde van het boekjaar inlichtingen en verslagen verstrekken, die de O.R. kunnen inlichten over de bedrijfsresultaten. De O.R. heeft zelfs het recht

BEDRIJFSORGANISATIES EN ONDERNEMINGSRADEN IN BELGIË EN NEDERLAND.

Onderwerp	België	Nederland
I. Het toporgaan:		
Naam:	„Centrale Raad voor het bedrijfsleven" (Conseil Central de l'Economie).	Sociaal Economische Raad.
Taak:	zuiver adviserend omtrent de vraagstukken, die betrekking hebben op het bedrijfsleven.	niet alleen verplicht adviescollege i.z. de sociale en economische zaken, maar ook hoogste bestuursorgaan van de algemene bedrijfsorganisatie en als zodanig belast met de behartiging van bedrijfsbelangen.
Leden:	aantal, bij K.B. te bepalen, maximaal 50. Zittingsduur 4 jaar, herbenoembaar, paritaire vertegenwoordiging, op aanwijzing van de meest representatieve organisaties. Bij de arbeiderscandidaten moeten ook de verbruikerscoöperaties vertegenwoordigd zijn.	aantal, bij K.B. te bepalen, tenminste 30, ten hoogste 45, zittingsduur 2 jaar, herbenoembaar; $\frac{1}{2}$ benoemd door de organisaties van werkgevers, $\frac{1}{2}$ door de organisaties van werknemers, welke door de Kroon als representatief worden erkend.
De deskundigen:	de deskundigen (6) worden voorgedragen door de benoemde leden.	$\frac{1}{2}$ te benoemen door de Kroon.
Voorzitter:	Bij K.B. te benoemen na overleg met de Centrale Raad; mag geen ambtenaar zijn en moet buiten de organisaties staan, die de C.R. vormen. Benoemd voor 6 jaar, herbenoembaar.	Bij K.B. te benoemen, uit de leden van de Raad. Zijn 2 plaatsvervangers worden door de Raad benoemd. Benoemd voor 2 jaar, herbenoembaar.
Secretariaat:	Secretaris en adjunct worden benoemd bij K.B. na overleg met de Centrale Raad, overig personeel wordt door de C.R. benoemd. Taak: documentatie voor de werkzaamheden van de Raad, is bevoegd bij overheidsinstanties inlichtingen te verzamelen, welke echter steeds globaal en naamloos mogen worden gegeven.	Alg. Secretaris en Secretarissen benoemd door de Raad; de benoeming van de Alg. Secretaris behoeft de goedkeuring van de Kroon. Taak wordt niet omschreven, wordt overgelaten aan de S.E.R. (art. 31).
Vereiste voor lidmaatschap:	geen.	Nederlander, 30 jaar, niet beroofd van kiesrecht.
Werkwijze:	Wordt bij K.B. nader geregeld.	is nauwkeurig geregeld: oproep voor vergaderingen, stemrecht, quorum, immuniteit der leden (art. 20 t/m 31).
II. De bedrijfsorganisaties:		
Naam:	Bedrijfsraden, „conseils professionnels".	productschappen = verticale organisaties; bedrijfsschappen en hoofdbedrijfsschappen = horizontale organisaties.
Taak:	adviesorgaan omtrent de vraagstukken van de bedrijfstak, welke zij vertegenwoordigen.	„het bevorderen van een bedrijfsuitoefening, welke het belang van het Nederlandse volk dient, door de ondernemingen, waarvoor zij zijn ingesteld, alsmede het behartigen van het gemeenschappelijk belang dier ondernemingen en de daarbij betrokken personen".
Instelling:	bij K.B. na advies van de Centrale Raad.	bij de Wet, op advies van de S.E.R. nadat deze de vrije organisaties van werkgevers en werknemers heeft gehoord.
Samenstelling:	aantal leden wordt bij K.B. bepaald; paritaire samenstelling van werkgevers en werknemers voorgedragen door de organisaties.	aantal minstens 6 leden, wordt door de Kroon bepaald; paritair benoemd door de organisaties van werkgevers en werknemers daartoe door de Kroon aangewezen. Van dit voorschrift — ook ten aanzien van de pariteit — kan in de Wet worden afgeweken.
Deskundigen:	per raad hoogstens 4 deskundigen, voorgedragen door de leden van de Raad.	geen bepalingen.
Voorzitter:	geen ambtenaar, moet buiten de organisaties staan, die in de Raad vertegenwoordigd zijn, wordt benoemd bij K.B. na overleg met de betrokken bedrijfsraad.	voor het productschap door de Kroon benoemd, al dan niet uit het Bestuur; voor de andere organen: door het Bestuur uit of buiten hun midden, onder goedkeuring van de Minister.
Zittingsduur:	wordt bij K.B. nader vastgesteld.	2 jaar.
Werkwijze:	idem.	uitvoerig geregeld art. 86 t/m 100.
Huishoudelijk reglement:	wordt door de bedrijfsraad zelf opgemaakt, behoeft de goedkeuring van de Kroon.	wordt bij verordening door het bestuur vastgesteld.
Secretariaat:	Secretaris, eventueel ook adjunctsecretaris wordt benoemd door de Kroon, na overleg met de betrokken Bedrijfsraad. Werkwijze en arbeidsvoorwaarden van het personeel worden bij K.B. vastgesteld. Taak: onder toezicht van de Bedrijfsraad de documentatie voor de werkzaamheden van de Bedrijfsraad. Bij de ondernemingen kunnen inlichtingen worden gevraagd, welke gegeven moeten worden, doch deze inlichtingen mogen alleen ter kennis van de Bedrijfsraden worden gebracht in de vorm van globale gegevens met uitsluiting van iedere inlichting van bijzondere aard van een bepaalde onderneming.	Secretaris wordt benoemd door het bestuur.
Gemeenschappelijke organen:	Niet geregeld.	Werkwijze, arbeidsvoorwaarden e.d. worden door het bestuur vastgesteld, onder goedkeuring S.E.R. Wordt niet in de Wet genoemd.
III. Ondernemingsraden:		
Naam:	Ondernemingsraad („conseil d'entreprise").	Ondernemingsraad.
Instelling:	wordt ingesteld op initiatief van de ondernemer (art. 16) voor ondernemingen, waar minstens 50 arbeiders permanent werkzaam zijn en waarvan 10 pct lid zijn van vakorganisaties. Neemt hij echter dit initiatief niet, dan is hij krachtens art. 32 strafbaar.	Hoofd van de onderneming met 25 of meer werknemers is verplicht een O.R. in te stellen, op een door de Kroon te bepalen tijdstip, dat voor delen van het bedrijfsleven verschillend kan zijn.
Taak:	is veelomvattend geregeld o.a.: a. het geven van advies en het doen van suggesties over alle maatregelen omtrent arbeidsorganisaties, arbeidsvoorwaarden en rendement van de onderneming; b. adviezen omtrent iedere economische kwestie, die onder hun bevoegdheid valt; c. het opmaken van werkplaatsreglementen, toezicht op de uitvoering van de industriële en sociale wetgeving; d. onderzoek van algemene criteria voor ontslag en aanneming van arbeiders; e. zorg voor de toepassing van algemene bepalingen op sociaal gebied en de beroepsqualificatie;	in beginsel vastgelegd in art. 4, nl. onder erkenning van de zelfstandige functie van de ondernemer door overleg, toezicht en uitvoering of regeling van alle aanlegenheden, welke daarvoor in aanmerking komen en door het bevorderen van een goede samenwerking bijdragen tot een zo goed mogelijk functioneren van de onderneming. Deze taak wordt in een 6-tal punten nader geconcretiseerd en zijn ongeveer gelijk aan die in de Belgische Wet sub a t/m h genoemd.
		De O.R. kan bij reglement nadere regelen stellen omtrent de uitvoering van zijn taak en bevoegdheden.

Onderwerp	België	Nederland
Samenstelling:	<p>f. bepalen van jaarlijkse verlofdagen;</p> <p>g. het beheren van de maatschappelijke werken door de onderneming ingesteld voor het welzijn van de arbeiders;</p> <p>h. het onderzoeken van alle maatregelen, die de samenwerking tussen ondernemer en zijn personeel kunnen bevorderen;</p> <p>i. het vervullen van functies, thans toebedeeld aan de Comité's voor veiligheid en gezondheid, doch alleen bij K.B. vast te stellen voorwaarden.</p> <p>1. Het hoofd der onderneming en een of meer door hem aangewezen werkelijke of plaatsvervangende vertegenwoordigers;</p> <p>2. een bij K.B. te bepalen aantal vertegenwoordigers van het personeel, minstens 3 en hoogstens 20.</p>	<p>1. Hoofd van de onderneming is voorzitter, kan zich laten vervangen;</p> <p>2. van 3 tot 25 leden van het personeel naar gelang het aantal werknemers. Afwijking is mogelijk bij besluit van de bedrijfscommissie (vide sub Toezicht).</p> <p>23 jaar en minstens 3 jaar onafgebroken werkzaam in de onderneming. Ook hiervan kan door de O.R. worden afgeweken.</p>
De verkiesbaarheid:	<p>Belgische nationaliteit en minstens 25 jaar, minstens 3 jaar in de betrokken bedrijfstak en minstens 6 maanden in de onderneming werkzaam. Verdere eisen worden vastgesteld bij K.B.; deze kunnen van bedrijf tot bedrijf verschillen.</p>	<p>23 jaar en minstens 3 jaar onafgebroken werkzaam in de onderneming. Ook hiervan kan door de O.R. worden afgeweken.</p>
De verkiezing:	<p>1. De personeelsvertegenwoordigers worden bij geheime stemming verkozen op de door de representatieve vakorganisaties ingediende lijsten van kandidaten. (Een K.B. zal nog uitmaken, welke vakorganisaties als representatief zijn te beschouwen).</p> <p>2. De organisaties moeten op deze lijsten de belangrijkheid van elke categorie van het personeel (arbeiders en bedienden) in acht nemen.</p> <p>3. Er moeten afzonderlijke lijsten worden opgemaakt voor arbeiders en bedienden wanneer het aantal dezer laatsten meer dan 50 bedraagt in een onderneming die hoofdzakelijk uit arbeiders bestaat. Omgekeerd geschiedt hetzelfde bij overwegend bediendenpersoneel.</p>	<p>1. Personeelsvertegenwoordigers worden gekozen uit de kandidatenlijsten opgesteld door organisatie(s) van werknemers, welke door de bedrijfscommissie worden aangewezen.</p> <p>2. Indien de samenstelling van het personeel daartoe aanleiding geeft, bepaalt de bedrijfscommissie in hoeverre eveneens door een vast te stellen aantal werknemers lijsten kunnen worden ingediend.</p> <p>3. Elke kandidatenlijst moet zodanig zijn samengesteld, dat zoveel mogelijk alle categorieën van werknemers in de O.R. vertegenwoordigd zijn.</p> <p>4. De O.R. kan bepalen, dat voor bepaalde groepen van werknemers afzonderlijke kandidatenlijsten worden ingediend.</p> <p>5. Het hoofd van de onderneming kan de bedrijfscommissie verzoeken bepaalde kandidaten door anderen te vervangen.</p>
Zittingsduur:	<p>4 jaar — voor de eerste maal 2 jaar — herkiesbaar. Een mandaat vervalt, wanneer het lid ophoudt deel uit te maken van het personeel, of van de organisatie, die hem heeft voorgedragen, of niet meer behoort tot de groep van werknemers, waarvan hij de vertegenwoordiger was.</p> <p>Hij kan slechts worden afgedankt om ernstige redenen, die wegzending op staande voet rechtvaardigt. De groep, welke hem heeft voorgedragen, kan hem voor ontslag voordragen bij het arbeidsgerecht wegens ernstige tekortkoming.</p>	<p>Afwijking van het sub 1 en 2 bepaalde is mogelijk bij besluit van de bedrijfscommissie.</p> <p>2 jaar, herkiesbaar, afwijking mogelijk bij reglement. Door het hoofd van de onderneming of door de O.R. kunnen leden voor schorsing en ontslag worden voorgedragen bij de bedrijfscommissie.</p>
Voorzitter/Secretaris:	<p>Het hoofd der onderneming of zijn gemachtigde is Voorzitter.</p> <p>De Secretaris is een vertegenwoordiger van het personeel.</p>	<p>Hoofd van de onderneming is Voorzitter. De voorziening van het Secretariaat wordt bij reglement geregeld.</p>
Werkwijze:	<p>wordt bepaald bij K.B.</p>	<p>wordt bij reglement door de O.R. geregeld; enkele bepalingen, o.a. omtrent quorum, stemrecht, geheimhouding moeten in het reglement voorkomen.</p>
Toezicht:	<p>door ambtenaren, van regeringswege aangewezen; deze hebben vrije toegang tot de bedrijven.</p>	<p>door de bedrijfscommissies: dit zijn commissies door de S.E.R. ingesteld voor groepen van ondernemingen; bestaan voor de helft uit werkgevers, voor de helft uit werknemers, aangewezen door de resp. representatieve organisaties.</p>
Verplichtingen van de werkgever:	<p>1. Elk kwartaal inlichtingen verstrekken omtrent de productiviteit, alsmede van algemene aard betreffende de gang van de onderneming.</p> <p>2. Op gezette tijden en minstens bij het afsluiten van het boekjaar, inlichtingen en verslagen verstrekken, die de O.R. kunnen inlichten over de bedrijfsuitkomsten. De aard en de omvang dezer inlichtingen worden bij K.B. vastgesteld. Deze verslagen worden op verzoek van de personeelsleden goedgekeurd door een beëdigd accountant (reviseur) erkend door de Bedrijfsraad, of zo er geen is, door de Koning.</p>	<p>1. Alle medewerking verlenen en alle inlichtingen verstrekken, die de O.R. nodig heeft voor de uitoefening van zijn bevoegdheden.</p> <p>2. Periodiek mededeling doen omtrent de economische gang van zaken in de onderneming.</p> <p>3. Overleg plegen alvorens een arbeidsreglement vast te stellen, te wijzigen of aan te vullen.</p>

deze stukken als juist en volledig te doen verklaren dooreen beëdigd revisor (accountant?). De Belgische verplichtingen gaan dus prima vista veel verder, doch de aard en de omvang dezer verplichtingen worden bij K.B. vastgesteld.

Uit het sub a. genoemde verschilpunt volgt al dadelijk, dat het toporgaan in Nederland voor een gedeelte de Overheidstaak overneemt en dus meer is dan zijn Belgische collega, die uitsluitend adviesorgaan is.

Hetzelfde is het geval met het sub b 2. genoemde verschil. De Nederlandse bedrijfsorganisaties krijgen hier zeer bewust een driedelige taak. Nu moge het waar zijn,

dat bij de uitoefening van die taak de Overheid toezicht uitoefent, doch de taakopdracht impliceert initiatieven, welke hun invloed moeten hebben op de verschillende onderdelen van het bedrijfsleven naar gelang hiervoor een bedrijf is ingesteld. Dit betekent dus, dat de aan deze organen toegewezen taak — gedeeltelijk een overheidstaak — verdeeld wordt over diverse organen, terwijl deze taak in België aan de centrale Overheid blijft.

Wij laten hier zeer bewust in het midden, welk systeem de voorkeur verdient; wij wilden slechts aangeven, dat

afbreuk wordt gedaan aan de ook door de Regering als juist aanvaarde eis van een zekere eenheid in het economisch beleid tussen de drie partners van de Benelux.
 's-Gravenhage. E. C. WASSENAAR.

HET RIJSTTEKORT.

De wereldrijstproductie is dit jaar aanzienlijk toegenomen; de beplante oppervlakte van het seizoen 1947-'48 was groter dan de vooroorlogse, hoewel de totale oogst nog iets beneden de gemiddelde vooroorlogse lag. Het weer bereiken van nagenoeg de vooroorlogse productie betekent echter niet, dat het rijsttekort is opgeheven. De bevolking van Azië is de laatste tien jaar naar grove schatting met honderd miljoen toegenomen. Ook de geografische verdeling van de voortbrenging, een even belangrijke factor, vertoont grote verschillen met die van vóór de oorlog. De drie belangrijkste exportlanden — Burma, Siam en Indo-China — brengen nog lang niet de vooroorlogse hoeveelheid voort, met als gevolg, dat in plaats van de 8,3 mln ton rijst, die gemiddeld voor de oorlog op de internationale markt werd aangevoerd, de Internationaal Emergency Food Council van de F.A.O. bij haar eerste toewijzingen in de loop van dit jaar op niet meer dan 3,3 mln ton voor export beschikbare rijst rekende. Het is thans zelfs de vraag, of deze hoeveelheid tegen het eind van dit jaar inderdaad beschikbaar zal zijn.

De landen met de grootste tekorten zijn respectievelijk India, Malakka, China en Ceylon. Onderstaand staatje geeft hun importprogramma weer, met vermelding van de landen, vanwaar zij rijst hopen te kunnen betrekken:

Import in duizenden metrieke tonnen.

	Totaal	Burma	Siam	Brazilië	Ver. Staten
India	825	588	97	61	—
Malakka ..	425	259	93	45	—
China	420	100	176	—	121
Ceylon	400	300	41	20	10

De drie grote rijstimporterende landen van Zuid-Azië — India, Malakka en Ceylon — zijn zeer afhankelijk van de oogst van Burma. India en Ceylon hadden dit jaar een slechte oogst, terwijl India bovendien nog moeilijkheden ondervindt door de afscheiding van Pakistan, dat een rijstoverschot heeft, waarbij dan tevens nog komt, dat in Bengalen een half miljoen ha rijstland voor de teelt van jute werd bestemd.

In Malakka resulteerde het rijsttekort in een daling van de consumptie per hoofd in 1947 tot iets meer dan de helft van het vooroorlogse verbruik. Australische tarwe moest dit tekort gedeeltelijk aanvullen. Dit jaar is de rijstproductie op Malakka aanzienlijk toegenomen, waardoor de invoer van tarwe kon worden verminderd. Malakka blijft echter voor 40 pCt van zijn rijstrantsoen afhankelijk van aanvoer uit het buitenland. Vermindering van de rijstexport uit Burma heeft derhalve een directe en onmiddellijke invloed op de levensstandaard in Malakka.

De Regering van Burma kondigde kortgeleden aan — zo deelt de correspondent van „The Financial Times” van 18 dezer mede, van wiens gegevens wij hier gebruik maken —, dat dit jaar uit dat land ongeveer 1.232.000 ton rijst zou kunnen worden verscheept; tot en met September werd 1.140.000 ton geëxporteerd, waarvan 451.000 ton naar India, 258.000 ton naar Ceylon en 173.000 ton naar Malakka. Het is echter de vraag — aldus de correspondent —, of dit jaar inderdaad meer dan 1.200.000 ton zal kunnen worden uitgevoerd. Als oorzaken van de moeilijkheden bij de uitvoer van Burma moet worden gewezen op de slechte conditie van het binnenlandse vervoersapparaat en op de binnenlandse onveiligheid, welke factoren ook in grote mate de oogst van het volgend jaar zullen beïnvloeden. Er wordt dan ook gevreesd, dat de voor export

in aanmerking komende hoeveelheid rijst volgend jaar aanzienlijk lager zal zijn dan dit jaar.

De I.E.F.C. werd in zijn streven om de onvoldoende rijstexport van Burma te compenseren gesteund door twee factoren: 1e het was mogelijk om een gedeelte van de toewijzingen aan Europa weer terug te nemen en ten goede te doen komen aan Azië; 2e er is meer rijst uit Siam voor export ter beschikking gekomen dan oorspronkelijk was verwacht. Ondanks het feit, dat Malakka meer rijst toegevoerd krijgt uit Siam, is het niet waarschijnlijk, dat deze toevoer die, welke uit Burma had moeten komen, in voldoende mate kan compenseren.

Voorts moet nog worden gewezen op een financiële factor. Het Britse „Ministry of Food” koopt het overschot van Burma in zijn geheel op en betaalt dit land op dezelfde basis als elk ander lid van het sterlinggebied. Ook Siamese rijst wordt met ponden betaald, maar Siam heeft een officiële vrije markt voor buitenlandse valuta, waar de sterling-dollar „cross-rate” zeer ten nadele van het pond is. De koers is thans ongeveer \$ 3 = £ 1. De oorzaak van deze verhouding ligt in het grote pondenbezit van Siam, ontstaan door zijn exporten naar het sterlinggebied, en in zijn acute dollartekort daartegenover. Engeland heeft, ter voorkoming van het nog meer oplopen van het Siamese pondenbezit, plannen beraamd om de export naar dat land op te voeren. Intussen tracht Siam echter extra-rijstvoorraden voor dollars te verkopen aan landen buiten het sterlinggebied in Zuid-Oost-Azië.

Het snelle herstel van de Siamese rijstproductie betekent een bemoedigende factor voor de wereldrijstproductie. Siamese schattingen komen voor volgend jaar op een export-surplus van ongeveer 1 miljoen ton, d.i. 25 à 30 pCt meer dan de hoeveelheid, welke eind 1948 zal zijn geëxporteerd. Ook wanneer deze enigszins optimistische schatting zal kunnen worden verwezenlijkt, is het — aldus genoemde correspondent — niet gerechtvaardigd tot de conclusie te komen, dat volgend jaar een opvallende verbetering van de wereldrijstpositie zal plaatsvinden. Een verbetering is in de eerste plaats afhankelijk van de ontwikkeling in Burma, dat voor de oorlog de grootste exporteur van rijst was en meer dan 35 pCt van de rijst, welke op de internationale markt verscheen, leverde. Het rijsttekort in de Aziatische landen zal haar invloed op de wereldvoorraad en -prijzen van tarwe en andere producten, welke de rijst voorlopig moeten vervangen, in hoge mate blijven uitoefenen.

INTERNATIONALE NOTITIES.

GROOT-BRITANNIË NA AFLOOP VAN DE MARSHALL-HULP.

Met het in werking treden van het E.R.P. is eigenlijk meteen de vraag gerezen, of en in hoeverre de begunstigde landen, na afloop daarvan, in staat zullen zijn met eigen middelen de nationale huishouding te bekostigen. Daarover zijn plannen gevraagd en opgesteld, die bij de „Organisation for European Economic Cooperation” te Parijs zijn ingeleverd met de bedoeling te eniger tijd tot een coördinatie te komen. Alvorens men daarmee is gereed gekomen, is het Britse plan aan een Amerikaans dagblad in de Franse hoofdstad uitgelekt en — partieel — gepubliceerd ¹⁾.

Uitgaande van het bekende feit, dat de Britse na-oorlogse moeilijkheden voor een belangrijk deel zich concentreren op de betalingsbalans, moet het doel van de Britse Overheid zijn hierin verbetering te brengen. Haar inzichten blijken uit de volgende cijfers (zie blz. 955).

Uiteraard gaat de opstelling van de betalingsbalans in 1952-'53 van bepaalde veronderstellingen uit, die echter, omdat slechts partiële publicatie is geschied, slechts kunnen worden aangeduid. Van belang is de loop van de

¹⁾ Zie: „The Economist” van 27 November 1948: „British austerity and Europe” en „Britain's Four-Year Plan”.

Betalingsbalans (lopende rekening).
(× £ 1 miljoen).

	1938	1947	1948	1952-'53
Import	1.012	1.581	1.787	2.007
Export	646	1.110	1.473	1.844
Te kort	366	441	314	163
Saldo onzichtbare posten	+ 281	- 194	+ 32	+ 263
Eindresultaat	- 85	- 635	- 288	+ 100

productie, de stijging daarvan, verder de verdeling van het nationaal inkomen over consumptie en investeringen; andere belangrijke aangelegenheden zijn de omvang van import en export en tenslotte de omslag van het nadelig saldo van de dienstenbalans in 1947 tot een overschot in 1952-'53.

Meer gegevens zijn te verkrijgen over de richting van het Britse handelsverkeer in de toekomst. Daarbij is gedacht aan het volgende schema:

Saldi handelsverkeer (incl. onzichtbare posten) met:

Het Westelijk half- rond	— £ 73 mln	
Sterlinggebieden		+ £ 204 mln
E.R.P.-landen		+ £ 12,5 „
Andere gebieden	— £ 43,5 „	
Saldo	— £ 116,5 mln	+ £ 216,5 mln

Het is duidelijk, dat het Engeland's doel moet zijn de dollartekorten zo niet geheel te elimineren, dan toch zo klein mogelijk te maken. Dit blijkt uit het tekort van £ 73 mln tegenover circa £ 680 mln in 1947 en £ 393 mln in 1948. De beperking van het dollartekort zal het gevolg moeten zijn van een importvermindering en exportvermeerdering van goederen en diensten. De afdekking van dit tekort, vermeerderd met dat met andere gebieden buiten het sterlinggebied en de E.R.P.-landen ter grootte van £ 116,5 mln, moet plaatsvinden in hoofdzaak met behulp van overschotten uit het verkeer met het sterlinggebied en in mindere mate met de E.R.P.-landen. Toch is het betrekkelijk kleine surplus met de laatste van grote betekenis. Want eertijds was de toestand andersom. Engeland had importoverschotten met West-Europa in de orde van grootte van circa £ 150 mln per jaar. Het handelsverkeer tussen West-Europa en Groot-Brittannië krijgt volgens het Engelse plan derhalve een geheel ander aanzien. Indien West-Europa, zelf worstelend met dollartekorten en zelf trachtend de exporten te verhogen, Groot-Brittannië zal zien wegvallen als afzetgebied, betekent dit een verzwaaring van zijn herstel. Het hoofdartikel van „The Economist” bepleit dat ook overleg, al ziet het weinig mogelijkheid tot wijzigingen op de hoofdpunten, maar, ofschoon „negotiations... will not smooth away all the difficulties, ... they can at least remove some of their sting”.

**DE BETEKENIS VAN AGRARISCHE STATISTIEKEN VOOR DE
VOEDSELVOORZIENING.**

Agrarische productiestatistieken kunnen niet worden beschouwd als een volkomen getrouwe weerspiegeling — ook niet in normale tijden — van de agrarische voortbrenging. In het algemeen moet worden volstaan met min of meer nauwkeurige schattingen; deze schattingen bewegen zich echter in alle landen blijkens de ervaring binnen bepaalde foutengrenzen¹⁾. Naast deze algemene foutenbronnen komen ook — vooral in schaarstetijden — bewust gemaakte foutieve schattingen voor, welke agrarische productiestatistieken zeer aan waarde doen verliezen. Ook vóór de oorlog trachtte de internationale graanspeculatie

¹⁾ In Hongarije bijv. werd in de jaren 1930—1939 de tarwe-oogst gemiddeld 5 pCt te laag geschat; in Duitsland lagen de foutieve schattingen voor de diverse graansoorten in 1934 tussen de 2 en 20 pCt.

in de exportlanden de oogst- en voorraadschattingen te beïnvloeden om de prijzen zo hoog mogelijk te houden. Deze tendentie tot verdoezeling van de juiste vraag- en aanbodverhoudingen heeft zich verscherpt toen de levensmiddelenvoorziening in de oorlogs- en na-oorlogsjaren slechter werd. Het is dan ook nog heden ten dage voor de internationale voedselvoorzieningsautoriteiten moeilijk om een juiste voorstelling te krijgen van de werkelijke productie en behoeften. De importlanden van levensmiddelen schatten hun eigen productie zo laag mogelijk om hoge toewijzingsquota te krijgen, terwijl de exportlanden hun productie en voorraden zo laag mogelijk raamden om de prijzen daardoor te steunen.

Op grond van deze onjuiste productie-, voorraad- en behoeftencijfers heeft lange tijd een veel te ongunstig beeld bestaan van de wereldvoedselvoorziening. Op de wereldgraanconferentie in Parijs in Juli 1947 werd het wereldtekort aan broodgraan voor het jaar 1947—'48 nog op 18 mln ton gesteld, terwijl de conferentie der F.A.O. in Genève in September 1947 nog slechts met een tekort van 9 mln ton rekening hield. Zelfs deze schatting bleek nog te pessimistisch. Als gevolg van grotere uitvoeren uit exportlanden en verhoogde eigen productie der importlanden kon de overgangperiode tot de nieuwe oogst gemakkelijk worden overbrugd. Sommige Europese landen konden zelfs het brood- en meelrantsoen verhogen.

Dit niet overeenstemmen van de werkelijke voedselvoorziening met het statistische spiegelbeeld daarvan, moge met enkele voorbeelden — ontleend aan „Monatsberichte des Österreichischen Institutes für Wirtschaftsforschung”, No. 10 van 1948 — worden geïllustreerd.

Volgens de officiële Oostenrijkse agrarische statistieken zou de totale oogst van broodgraan in Oostenrijk in 1947 ongeveer 386.000 ton hebben bedragen. Van deze hoeveelheid is ongeveer 360.000 ton bestemd voor de behoeften van de landbouwende bevolking, zodat — volgens de statistieken — in 1947 voor de overige bevolking een hoeveelheid van slechts 26.000 ton overbleef. In feite echter heeft de landbouw in 1947 168.000 ton broodgraan afgeleverd, dus 142.000 ton meer dan op grond van de officiële statistieken mogelijk was. Voor het oogstjaar 1948 zal zich vermoedelijk hetzelfde verschijnsel voordoen. De ontoereikendheid van de Oostenrijkse agrarische statistieken is geen specifiek na-oorlogs verschijnsel: ook in de oorlogsjaren werd regelmatig meer afgeleverd dan op grond van de in de statistieken vastgelegde bebouwde oppervlakte en de opbrengst per ha mocht worden verwacht. De rantsoenering van landbouwproducten steunde dus juist in deze zeer schaarse tijd op niet aan het doel beantwoordende statistische grondslagen.

Ook met betrekking tot de veehouderij werd de werkelijke toestand door de statistiek veelal onjuist weergegeven. Het aantal kippen bijv. zou van 1938 tot 1947 met meer dan de helft zijn gedaald volgens de officiële cijfers; bij een telling bleek echter, dat het werkelijke aantal 25 pCt hoger lag dan de statistieken aangaven. De statistiek over de varkensstapel vertoont een dergelijk euvel.

Het is na het voorgaande duidelijk, dat men voor rantsoeneringsdoeleinden derhalve niet geheel kon afgaan op de gegevens, welke de agrarische statistieken verschaften. Men zag zich in meer dan één land gedwongen, de verplichte hoeveelheid af te leveren producten hoger te stellen dan feitelijk uit hoofde van de statistische gegevens mocht geschieden. Die landbouwers, welke juiste opgaven hadden verstrekt, waren dóór deze methode in het nadeel t.o.v. hen, die de werkelijke grootte van hun productie geheim trachtten te houden, met als gevolg, dat ook eerstgenoemden, vooral in de oorlogstijd, steeds minder geneigd waren exacte gegevens te verschaffen betreffende de door hen voortgebrachte hoeveelheden.

Niet betrouwbare nationale agrarische statistieken kunnen er voorts toe leiden, dat de internationale voedselvoorzieningsautoriteiten zelf schattingen gaan opstellen,

welke dan als regel hogere productiecijfers te zien geven dan de officiële statistieken van de betreffende landen zelf, met als consequentie, dat de levensmiddelenoewijzingen voor de „deficit”landen ongunstig worden beïnvloed.

Het belang van juiste agrarische statistieken voor de voedselvoorziening is hiermede duidelijk aangetoond. Naarmate de binnenlandse productie van de „deficit”landen toeneemt en in het algemeen de wereldvoedselsituatie gunstiger wordt, zal ook de landbouw zelf meer en meer belang krijgen bij zo nauwkeurig mogelijke agrarische statistieken.

FINLAND'S ECONOMISCH HERSTEL.

Ondanks de vele moeilijkheden, waarmee Finland heeft te kampen, zoals groot verlies aan mannelijke arbeidskrachten in de oorlog, de zware last der herstelbetalingen en de labiele politieke situatie, verloopt het economisch herstel aldaar bevredigend. De levensmiddelenvoorziening, die na de oorlog, vooral in de steden, veel te wensen overliet, is aanmerkelijk verbeterd en de aldus gunstiger geworden voedselpositie der werkende bevolking heeft, aldus de „Neue Zürcher Zeitung” van 21 November jl., de industriële productie gunstig beïnvloed. De index van de industriële productie lag in het tweede kwartaal van 1948 ruim 25 pCt boven die van de overeenkomstige periode van 1947 en ca 10 pCt boven die van 1938. Vooral in die industrieën, die voor de binnenlandse markt werken, heeft zich een belangrijke productiestijging voorgedaan, met name in de textielindustrie, welke opbloei voor een groot deel is te danken aan de katoencredieten van de Export-Importbank. Ook de productie der exportindustrieën vertoont een duidelijke stijging; het indexcijfer voor Juni 1948 bedroeg, op basis 1935 = 100, 93 tegen 80 in Juni 1947, maar heeft nog niet de gemiddelde stand in 1938, nl. 106 bereikt. Een gunstige factor voor de Finse exportindustrie en daarmee voor de handelsbalans vormde de tot medio 1948 aanhoudende prijsstijging der Finse producten op de wereldmarkt, waardoor de prijsindex voor uitvoerproducten van begin 1947 tot Juni 1948 van 1.027 tot 1.276 is gestegen. Hierdoor is de export naar de waarde meer gestegen dan die naar gewicht en bedroeg voor de eerste tien maanden van dit jaar 45.593,3 mln mark tegen 36.417,7 mln mark in de overeenkomstige periode van het vorige jaar. Hiertegenover staat evenwel een nog sterkere invoerstijging, welke moet worden toegeschreven aan prijsstijgingen en grote graanimporten, welke noodzakelijk waren als gevolg van een slechte oogst. Voorts kwam in de toegenomen invoer van brandstoffen, olie, grondstoffen voor de textielindustrie, metalen, machines, electrotechnische producten en transportmiddelen de investeringsbehoefte tot uitdrukking. Hierdoor heeft het, tot November 1947, bestaande uitvoeroverschot plaats gemaakt voor een belangrijk invoersaldo, dat vnl. door Amerikaanse dollarcredieten kon worden gedekt.

Bovengenoemde gunstige ontwikkeling is, aldus de „Neue Zürcher Zeitung”, gebaseerd op de relatieve stabilisering van lonen en prijzen, die de Regering heeft kunnen bereiken en handhaven. Verdere vooruitgang in het economisch herstel zal echter, afgezien van de politieke toestand, nog moeilijkheden ondervinden door het feit, dat de bovengenoemde voor Finland gunstige stijging der wereldmarktprijzen voor Finse producten sedert medio 1948 tot staan is gekomen en zelfs is omgeslagen in een prijsdaling. Daar Finland als gevolg van de eenzijdigheid van zijn uitvoer (de Finse export bestond in 1947 voor 91 pCt uit hout en producten van de houtverwerkende industrie) zeer gevoelig is voor prijsdalingen, hangt een verder herstel van Finland grotendeels af van de toekomstige ontwikkeling van de verhouding tussen kosten en prijzen in de Finse houtverwerkende industrie.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Aan het einde der week deed de naderende maandultimo met de daaraan verbonden chartale geldbehoefte zich reeds gevoelen, zodat zich enige vraag naar callgeld ontwikkelde, zonder dat nochtans in de callrente een wijziging behoefde te worden gebracht. Het ziet er niet naar uit, dat de maandwisseling grote spanningen op de geldmarkt teweeg zal brengen, omdat de liquiditeit der banken vrij groot is, juist met het oog op het feit, dat zeer weinig schatkistpapier komt te vervallen. De activiteit ter geldmarkt was ook in de afgelopen week gering. In langer lopende promessen vonden enige omzetten plaats, doch de voortdurende vraag naar het kortlopende December- en Januaripapier ontmoette praktisch geen aanbod. In de marktnoteringen kwam vrijwel geen verandering t.o.v. de voorgaande week. Driemaandspromessen werden veelal vruchteloos tegen $1\frac{1}{16}$ pCt gezocht, voor Meipapier bestond vrij veel aanbod tegen $1\frac{7}{16}$ pCt, doch aangezien dit papier in vrijwel alle portefeuilles aanwezig is, ontmoette het zeer weinig vraag. Behoudens de notering voor Juni- en Julipromessen, welke zich praktisch op $1\frac{3}{8}$ pCt stelde, noteerden de langere termijnen ongeveer $1\frac{7}{16}$ pCt.

Blijkens de jongste weekstaat moest De Nederlandsche Bank weer f 0,8 miljoen goud aan Zwitserland afstaan, zodat in enkele weken tijds reeds f 4,3 miljoen goud aan dit land werd verkocht ter afdekking van debetsaldi in het lopende betalingsverkeer. Uiteraard is de omvang van dit bedrag, gezien onze karige goudvoorraad, niet van belang ontbloot. Belangrijker echter lijkt het symptoom, dat hieruit spreekt, dat nl. het handelsverkeer tussen Nederland en Zwitserland niet aan de verwachtingen beantwoordde m.b.t. de Nederlandse export. Men zou hierin een uiting kunnen zien van het reeds meermalen opgemerkte verschijnsel, dat de gunstige exportconjunctuur aan het verminderen is. Voor de sanering van onze betalingsbalans scheidt dit uiteraard moeilijke problemen. Ook de winstmogelijkheden van het bedrijfsleven, en in verband daarmee de aandelenkoersen, ondervinden hiervan de invloed.

De koersstijging op de aandelenmarkt, waarvan in het voorgaande overzicht gewag werd gemaakt, zette zich in de afgelopen week niet voort. De koersen bleven met enkele schommelingen vrijwel op het peil van de vorige week, zodat vermoedelijk in het gesignaleerde koersherstel niet meer dan een technische reactie mag worden gezien.

Voor pondencertificaten, waarin deze week de handel werd hervat, kwamen noteringen tot stond, welke in vergelijking met de Londense koersen een depreciatie van het pond tot ongeveer f 9 betekenden. Veel betekenis zal men aan deze waardering van het „effectenpond” vermoedelijk niet mogen hechten, gezien de met allerlei beperkingen omgeven markt, waarop deze waardering tot stand is gekomen.

De staatsfondsenmarkt bleef ongeveer op het peil van de voorgaande week. Zolang een zeer belangrijke categorie dezer obligaties tegen gefixeerde koersen voor de heffingen in betaling kunnen worden gegeven, zullen vermoedelijk ook geen belangrijke koerswijzigingen kunnen worden verwacht.

	19 Nov. 1948	26 Nov. 1948
A.K.U.	155½	159
v. Berkel's Patent	121	122
Lever Bros. Unilever C. v. A.	274½	280
Philips G. b. v. A.	231¾	233
Koninklijke Petroleum	316	316½
H.A.L.	161	164½
N.S.U.	163¾	164
H.V.A.	247½	245
Deli Mij C. v. A.	148½	149½
Amsterdam Rubber	151½	152½
Internatio	186	193

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte belans op 29 November 1948.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f —) Bijbank „ —) Agentsch. „ 6.000,—	6.000,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, sub 4, van de Bankwet 1948)		—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.800.000.000,—
Rekeningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank f 140.990.960,35 ²⁾ Bijbank „ 555.681,84 Agentsch. „ 9.680.911,77	
Op effecten, enz.	f 151.227.553,96	
Op goederen en celen	„ 150.294.936,04 ¹⁾ „ 932.617,92	f 151.227.553,96 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)		—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 448.636.477,14	
Zilveren munt, enz.	„ 3.503.969,96	452.140.447,10
Papier op het buitenland	f 339.442.280,—	
Tegood bij correspondenten in het buitenland	„ 112.334.907,72	
Buitenlandse betaalmiddelen	„ 6.066.503,18	457.843.690,90
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	„ 105.953.108,88	
Gebouwen en inventaris	„ 2.500.000,—	
Diverse rekeningen	„ 231.375.995,45	
		f 4.701.046.796,29

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	„ 12.759.703,05
Bijzondere reserves	„ 54.447.566,03
Pensioenfonds	„ 111.779.110,—
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiffen)	„ 111.779.110,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiffen)	„ 3.087.706.915,—
Bankassigmenten in omloop	„ 71.067,67
Rekening-courant saldo's:	
's Rijks Schatkist	f 330.270.910,26
Geblokkeerde saldo's van banken	„ 41.962.570,91
Geblokkeerde saldo's van anderen	„ 17.881.660,19
Vrije saldo's	„ 773.754.416,23
	4.163.869.557,59
Diverse rekeningen	„ 230.392.597,86
	f 4.701.046.796,29

- ¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
- ²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) „ 36.894.550,—
- Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten „ 142.671.038,—

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
4 Nov. 1948	52.817	271.149	125.042	152.300	426.000
10 Nov. 1948	52.817	285.030	125.042	140.000	426.000
18 Nov. 1948	52.817	281.141	125.042	140.800	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
4 Nov. 1948	936.937	160.838	730	158.296
10 Nov. 1948	934.843	162.811	776	160.495
18 Nov. 1948	915.491	168.305	772	166.098

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Rekeningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
13 Oct. '48	457.505	338.260	121.698	1	143.008
25 „ '48	455.448	346.968	111.952	1	148.140
1 Nov. '48	454.412	345.493	109.412	1	150.625
8 „ '48	454.358	337.961	134.353	1	142.262
15 „ '48	454.465	349.178	131.833	6	144.506
22 „ '48	453.841	341.049	126.819	6	145.716
29 „ '48	452.140	339.442	118.401	6	151.228

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldo's van banken	Geblokkeerde saldo's van anderen	Vrije saldo
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
18 Oct. '48	3.012.025	336.253	121.056	21.107	707.797
25 „ '48	3.013.841	347.129	70.158	20.404	803.339
1 Nov. '48	3.080.568	303.778	77.258	21.672	762.181
8 „ '48	3.047.127	324.105	80.180	19.988	784.153
15 „ '48	3.033.069	331.834	81.791	20.204	798.824
22 „ '48	3.031.397	362.430	61.881	19.104	782.631
29 „ '48	3.087.707	330.271	41.963	17.882	773.754

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goudvoorraad	Vorderingen o. h. België i. v. m. betalingsacc.	Tegood op het buitenland	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
21 Oct. 1948	28.326	12.103	426	8.491	230	458
28 Oct. 1948	28.235	12.232	430	8.960	444	473
4 Nov. 1948	27.980	12.632	431	9.579	463	476
10 Nov. 1948	27.992	12.769	495	9.174	318	486
18 Nov. 1948	27.805	12.674	451	7.680	296	523
25 Nov. 1948	27.782	12.589	422	7.446	308	542

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldo		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
21 Oct. 1948	770	91.807	81.555	114	2.925	6.234
28 Oct. 1948	776	92.628	81.773	115	2.879	6.864
4 Nov. 1948	786	93.209	82.962	117	2.898	6.226
10 Nov. 1948	795	92.852	82.619	116	2.804	6.258
18 Nov. 1948	804	92.240	81.664	259	2.253	6.558
25 Nov. 1948	814	91.642	81.376	367	2.335	6.288

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
4 Nov. 1948	22.746	22.116	254	23.239
12 Nov. 1948	22.826	22.195	251	23.144
18 Nov. 1948	22.843	22.215	261	22.930

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
4 Nov. 1948	24.113	22.204	1.473	19.846
12 Nov. 1948	24.182	22.413	1.553	19.947
18 Nov. 1948	24.090	22.444	1.591	19.953

BANK VAN ENGELAND.
 (Voornaamste posten in millioenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
10 Nov. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.235,6	64,6
17 Nov. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.234,0	66,3
24 Nov. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.233,1	67,2

Data	Gouden en zilveren munten	Govt securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
10 Nov. '48	2,9	327,4	22,4	27,0	426,5	14,0	312,1
17 Nov. '48	3,0	331,0	26,9	24,6	434,0	15,3	313,4
24 Nov. '48	3,1	324,1	28,9	23,3	428,5	12,3	302,7

ZWEEDSE RIJKSBANK.
 (Voornaamste posten in millioenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-vaarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
6 Nov. 1948	177	112	3.148	152	198	—	182
15 Nov. 1948	178	113	3.172	150	218	—	182
23 Nov. 1948	178	113	3.131	150	235	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buiten-landse banken	Regularisatie-rekening
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7
6 Nov. 1948	2.840	970	630	233	185	112	7
15 Nov. 1948	2.769	1.185	984	98	196	119	7
23 Nov. 1948	2.731	1.109	827	200	186	98	7

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Maandgem. 1938	Maandgem. 1947	Mei 1948	Juni 1948	Juli 1948	Aug. 1948
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart		100	129	129	134	130	139
Vervoer wilde binnenvaart	1.000 t.	917	1.180	1.180	1.231	1.191	1.268
waarvan brandstoffen		260	334	272	330	357	377
Wilde binnenvaart, prestatie	mill. t./km	127	164	175	179	181	185
Indexcijfer eigen vervoer te water		100	105	126	136	121*	121*
Eigen vervoer te water	1.000 t.	600	629	755	819	726*	731*
Idem, prestatie	mill. t./km	45	43	53	61	56*	58*
Indexcijfer Internat. binnenvaart (laadverm.)		100	35	43	49	45	44
Binnengekomen schepen	Aantal	6.146	1.860	2.771	2.818	2.850	2.960
Laadvermogen	1.000 t.	3.572	912	1.229	1.338	1.319	1.438
Lading		2.092	398	662	765	781	889
waarvan onder: Nederlandse vlag		1.566	321	556	648	641	708
Belgische vlag		126	73	88	94	101	141
Vertrrokken schepen	Aantal	6.082	1.923	2.840	2.825	2.906	2.828
Laadvermogen	1.000 t.	3.494	957	1.323	1.295	1.359	1.323
Lading		2.252	421	663	629	603	597
waarvan onder: Nederlandse vlag		1.559	310	509	483	416	402
Belgische vlag		229	80	98	97	103	120
Schepen in rechtstreekse doorvaart	Aantal	2.144	1.141	1.304	1.635	1.403	1.270
Laadvermogen	1.000 t.	1.427	798	896	1.132	938	822
Lading		1.051	386	533	680	512	436
waarvan onder: Nederlandse vlag		199	122	166	181	126	103
Belgische vlag		544	196	243	377	290	241
Indexcijfer zeevaart (inhoud)		100	42	53	53	58	59
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.758	753	1.077	1.005	1.130	1.190
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.416	1.852	2.327	2.293	2.569	2.636
Idem, alleen geladen schepen		3.834	1.702	2.026	2.105	2.286	2.335
waarvan in lijnvaart		907	377	497	468	507	529
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.738	737	1.066	986	1.110	1.157
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.418	1.854	2.327	2.368	2.526	2.570
Idem, alleen geladen schepen		3.216	1.150	1.610	1.683	1.774	1.880
waarvan in lijnvaart		911	377	497	468	507	529
Goederenvervoer ter zee:							
Gelost bij invoer	1.000 t.	1.018	984	946	1.057	957	995
" doorvoer		1.738	191	416	411	370	297
Geladen bij uitvoer		484	149	271	280	211	290
" doorvoer		1.421	149	375	253	288	362
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen		100	111	112	122*	123*	113*
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.207	1.344	1.351	1.478*	1.486*	1.365*
waarvan grensoverschrijdend		412	262	289	298*	266*	269*
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	260	565	555	506*	604*	734*
Tonkilometers Ned. Spoorwegen		170	189	190	198	198	198
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	21,2	47,0	44,0	40,7	43,0	44,9
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers		5,7	14,9	17,7			
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers		4,4	9,8	13,5	12,5		
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen		100	147	163	171	173	175
Slachtoffers verkeersongevallen:							
Overleden	Aantal	65	75	60	66	77	81
Ernstig gewond		368	580	669	678	764	719
Licht gewond		918	550	677	719	852	790
Idem, Indexcijfers:							
Overleden		100	115	92	102	118	125
Ernstig gewond		100	158	182	184	208	195
Licht gewond		100	60	73	78	93	86
Luchtvaart (K.L.M.) ¹⁾							
Tonkm (vracht, post en bagage)	1.000	250	2.072	3.272	3.397	3.809	3.600
Passagiers km	1 miljoen	4,8	34,8	58,4	60,7	66,4	65,5

¹⁾ Bunkermateriaal e.d. niet inbegrepen. ²⁾ Excl. het West-Indië bedrijf en het Interinsulair bedrijf in Indonesië.

^{*)} Voorlopig cijfer.

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voor-schotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
6 Nov. 1948	5.754,6	195,9	130,9	47,6	4.262,3	1.360,9
15 Nov. 1948	5.764,5	209,8	129,4	47,6	4.207,9	1.442,3
23 Nov. 1948	5.766,6	220,9	129,2	47,6	4.203,9	1.454,2

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN AUGUSTUS, SEPTEMBER EN OCTOBER 1948¹⁾.

Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt.

Naam	Bedrag (nominiaal)	Koers	Bedrag (reel)	Rente-voet	Looptijd
Augustus.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	2.075	100	2.075	3	39 ²⁾
Investeringscertificaten	17.993	100	17.993	3	20 ³⁾
Beleggingscertificaten	1.279	100 ⁴⁾	1.285	3 ⁴⁾	50 ³⁾
<i>Particulieren:</i>					
Van Vollenhoven's Bierbrouwerij N.V., Amsterdam (conversie)	803	100	803	3 ⁴⁾	20 ³⁾
Aandelen.					
Amsterdamsche Droogdok Maatschappij, N.V., Amsterdam	1.000	150	1.500		
N.V. Koninklijke Nederlandsche Fabrik van Gouden en Zilveren Werken Gerritsen & Van Kempen, Zeist	300	150	450		
September.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	2.972	100	2.972	3	39 ²⁾
Investeringscertificaten	19.653	100	19.653	3	20 ³⁾
Beleggingscertificaten	1.911	100 ⁴⁾	1.921	3 ⁴⁾	50 ³⁾
<i>Particulieren:</i>					
Nederduitsche Hervormde Gemeente Nijmegen Stad en Land, Nijmegen	150	100	150	3 ⁴⁾	50 ³⁾
Vereeniging tot Christelijke Verzorging van Geestes- en Zenuwzieken, 's-Gravenhage ⁴⁾	1.500	100	1.500	3 ⁴⁾	25 ³⁾
Aandelen.					
N.V. Slavenburg's Bank, Rotterdam	800	120	960		
N.V. „Thomsen's Havenbedrijf“, Rotterdam	1.800	110	1.980		
October.					
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	3.801	100	3.801	3	39 ²⁾
Investeringscertificaten	44.907	100	44.907	3	20 ³⁾
Beleggingscertificaten	761	100 ⁴⁾	765	3 ⁴⁾	50 ³⁾
<i>Particulieren:</i>					
Bolte & Gorter N.V., Groningen ⁵⁾	500	100	500	3 ⁴⁾	20 ³⁾
N.V. Rotterdamsche Scheepshypotheekbank, Rotterdam (Pandbrieven Serie A)	2.000	100	2.000	3 ⁴⁾	40 ³⁾
N.V. Koninklijke Pharmaceutische Fabrieken v/h Brocades-Stheeman & Pharmacia, Meppel	2.000	100	2.000	3 ⁴⁾	20 ³⁾
Aandelen.					
Bolte & Gorter, N.V. Groningen	312	125	390		
N.V. Handel Maatschappij Europa-Azië (Euras), Amsterdam (aand. B)	550	120	660		
N.V. Nederlandsche Tank-Apparaten- en Machinefabriek „Netam“, Rotterdam (aand. B)	450	125	563		
N.V. Metaalwarenfabriek „Drenthina“, Hoogeveen (aand. B)	400	144	576		
Leidsche Wolspinnerij N.V., Leiden	500	155	775		

¹⁾ Aansluitend op de emissiestatistiek in „E.-S.B.“ van 1 September 1948, blz. 697.

²⁾ Verstrekte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

³⁾ Verstrekte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing te allen tijde toegestaan.

⁴⁾ Voor conversie is bestemd f 1.106.300.

⁵⁾ Voor conversie is bestemd f 105.000.

EMISSIES IN 1948.

(Reële bedragen in duizenden guldens).

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waaran conversies	Uit omzetting van andere belegg. en ge-blokkeerd ¹⁾ tegoed	Nieuw geld
Jan.	68.546	305.244	373.790	66.350	846	306.594
Febr.	11.604	8.619	20.223	—	11.404	8.819
Mrt	104.779	4.505	109.284	4.363	22.646	82.275
April	103.728	143.525	247.253	—	102.518	144.735
Mei	1.642.270	23.042	1.665.312	1.164.000	137.450	363.862
Juni	122.338	4.754	127.092	—	122.338	4.754
Juli	85.786	1.869	87.655	—	85.536	2.119
Aug.	22.156	1.950	24.106	803	21.353	1.950
Sept.	26.196	2.940	29.136	1.106	24.546	3.484
Oct.	53.973	2.964	56.937	105	49.473	7.359

¹⁾ Zie voor toelichting de aantekening „De emissiestatistiek“, in „E.-S.B.“ van 2 Juni 1948, blz. 434.

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen guldens	Waarde in miljoenen guldens
Tot. '39	24.306	1.517	2.708	966	— 551
Tot. '46	11.764	2.305	3.919	785	— 1.520
Tot. '47	16.547	4.253	5.843	1.859	— 2.394
Jan. '48	1.266	382	308	140	— 242
Febr. '48	1.242	383	427	186	— 197
Mrt. '48	1.433	361	485	186	— 175
April '48	1.732	402	704	203	— 199
Mei '48	1.486	391	698	223	— 168
Juni '48	1.690	436	612	240	— 196
Juli '48	1.541	411	570	209	— 202
Aug. '48	1.639	407	562	211	— 196
Sept. '48	1.873	443	678	232	— 211
Oct. '48	1.907	479	850	308	— 171

¹⁾ Bron: „Centraal Bureau voor de Statistiek“.

IN- EN UITVOER VAN BELGIË¹⁾.

Maand	Invoer		Uitvoer		Saldo
	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	Gewicht in duizenden tonnen	Waarde in miljoenen francs	Waarde in miljoenen francs
Maandgem. '36/'38	2.868	2.019	1.912	1.859	— 160
Maandgem. '47	2.322	7.130	1.070	5.138	— 1.992
Januari 1948	2.589	7.402	1.230	6.198	— 1.204
Februari 1948	2.327	6.453	1.056	5.163	— 1.290
Maart 1948	2.765	8.258	1.162	5.781	— 2.477
April 1948	2.486	7.328	1.405	6.500	— 828
Mei 1948	2.359	7.236	1.177	5.695	— 1.541
Juni 1948	2.348 ²⁾	7.461 ²⁾	1.286 ²⁾	6.458 ²⁾	— 1.003 ²⁾
Juli 1948	2.351 ²⁾	6.816 ²⁾	1.147 ²⁾	5.500 ²⁾	— 1.316 ²⁾
Aug. 1948	2.478	6.914	1.153	5.713	— 1.201

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

²⁾ Gecorrigeerde gegevens.

INDEXCIJFERS VAN LONEN VOLGENS REGULINGEN IN NEDERLAND¹⁾.

Juni 1938/ Juni 1939 = 100	Nijverheid ²⁾	Landbouw ²⁾	Nijverheid en landbouw
Aug. 1939	101	100	101
Mei 1945	116	190	126
Nov. 1947	172,8	243,9	182,8
Dec. 1947	173,8	243,9	183,6
Jan. 1948	174,0	243,9	184,4
Febr. 1948	174,7	243,9	184,4
Mrt 1948	174,7	243,9	184,4
April 1948	174,7	243,9	184,4
Mei 1948	175,2 ³⁾	258,6 ³⁾	186,9 ³⁾
Juni 1948	175,2 ³⁾	258,6 ³⁾	186,9 ³⁾
Juli 1948	175,1 ³⁾	258,6 ³⁾	186,8 ³⁾
Aug. 1948	175,2 ³⁾	258,6 ³⁾	186,9 ³⁾
Sept. 1948	175,2 ³⁾	258,6 ³⁾	186,9 ³⁾
Oct. 1948	175,2 ³⁾	258,6 ³⁾	186,9 ³⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; in de indexcijfers zijn de uitkeringen krachtens de Kinderbijslagwet niet begrepen.

²⁾ Gemiddelden 24 bedrijfstakken.

³⁾ Akkerbouw en veehouderij.

⁴⁾ Voorlopige gegevens.

⁵⁾ Met inachtneming van de loonbijslag van f 1 per week of 2 cent per uur is de stand van de indexcijfers in begin November als volgt: nijverheid 179,5; landbouw 265,9; nijverheid- en landbouw 191,6.

Beschikbare krachten

JURIST,

36 jaar oud, Ind. ervaring, geruime tijd gewerkt hebbende bij Internationale Organisatie in U.S.A. zoekt **betrekking** binnen- of buitenland; liefst zelfstandig organiserend werk. Prima ref. Br. onder no. ESB 1315 bur. v. d. blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

DE ALGEMEENE KUNSTZIJD E UNIE N.V.

te Arnhem

vraagt voor haar afdeling Technische Bedrijfsorganisatie

een academicus

met aanleg en belangstelling en zo mogelijk ervaring in mathematisch statistisch werk en toepassing van waarschijnlijkheidsrekening.

Uitvoerige sollicitaties met pasfoto worden ingewacht aan het adres: Velperweg 76, Arnhem

BOLTE & GORTER N.V. TE GRONINGEN

Groothandel in IJzer, IJzerwaren, Gereedschappen enz.
ZOEKT EEN IN DE PRAKTIJK GESCHOOLDE

COMMERCIEËLE KRACHT

van goeden huize, met minstens middelbare schoolopleiding en behoorlijke taalkennis, om, bij gebleken geschiktheid, te worden opgenomen in de **hoovere leiding**. Leeftijd circa 40 jaar.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen onder bijvoeging van recente foto, uitsluitend schriftelijk in te dienen bij de directeur S. A. WOLDRINGH, Goeman Borgesiaulaan 5, Groningen.

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 6 Dec. a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Overheidsinstelling, nauw contact hebbende met de buitenlandse handel, vraagt

a. enige bekwame krachten

voor de vervulling van betere functies.

Sollicitanten moeten economisch en commercieel goed onderlegd zijn en over minstens enige jaren praktijk beschikken, bij voorkeur op im- en exportkantoren.

b. een econ. drs of econ. georiënteerd jurist

met enige jaren ervaring in het bedrijfsleven of bij de overheid. De taak ligt hoofdzakelijk op het gebied van het internationaal betalingsverkeer.

c. een jong jurist(e) of juridisch kandidaat

voor werkzaamheden op de afdeling. Secretariaat. Moet goed stylist(e) zijn.

d. een chef

voor een harer afdelingen. Voor deze functie is een ruime theoretische en praktische kennis op het gebied van het internationaal handels- en betalingsverkeer vereist. Academische opleiding Economie strekt tot aanbeveling.

Schriftelijke sollicitaties te richten tot de Centrale Personeelsdienst, Binnenhof 4, Den Haag, onder motto: L/U-51, met vermelding van de letter der functie waarvoor men in aanmerking wenst te komen.

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.
Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).